

BIDRAG TILL
SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

H) Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd.

LANDSHÖFDINGE-EMMETETS
UTI
ÖREBRO LÄN
UNDERDÅNIGA BERÄTTELSE
FÖR ÅREN
1856—1860.

---

1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet.

Örebro Län, omfattande hela Nerike, nära hälften af Westmanland, två socknar af Wermland och $\frac{1}{2}$ mantal af Vestra Wingåker i Södermanlands, omgifves i öster af Westmanlands och Södermanlands län, i söder af Östergötlands och Skaraborgs, samt i vester af Wermlands län; och hafva dess *gränser* under den tid denna berättelse omfattar icke undergått någon förändring. Dess största längd från norr till söder är nära 15 mil och största bredden $7\frac{1}{2}$ mil. *Vidden* upptages i äldre uppgifter till något öfver 74 kvadratmil, men skall enligt senare beräkningar uppgå till 83,2 kvadratmil. Här af upptager Hjelmaren 2,5, Wettern 1,3, mindre sjöar tillsammans ungefär 7, så att endast 72,2 kvadratmil äro land. Af dessa åter höra 35 kvadratmil till Nerike, 31,6 till Westmanland samt 5,6 till Wermland och Södermanland.

Det mellersta Nerike, utgörande det egentliga Nederrike eller Nerikes lågland, lär vara den lägst belägna bygd, som Sverige har att uppvisa så långt in från hafvet. Detta land, bestående af de i Hjelmaren utfallande Svart- eller Trosa- samt Telgeåarnes dalgångar, utgöres hufvudsakligen af bördiga, ehuru delvis sidländta slätter, omvexlande med sandåsar och obetydlig skog, på alla sidor omgifne af berg och höjder. Öfriga delar af länet, med undantag af Fellingsbro härad, som till en del äfven utgöres af slättbygd, äro skogs- och bergstrakter. I länets nordligaste hörn ingår det s. k. Dal fjellet och fortlöper söder ut ända till sydvestliga hörnet mot Westergötland. Från denna bergsträcka utgrena sig vattendragen å ena sidan åt vester genom Wenern till Nordsjön och å andra sidan genom Hjelmaren och Mälaren till Östersjön. Några bergstoppar af mer än 1000 fots höjd öfver hafvet, af hvilka Saxeknut och en nordligare vid sjön Örlingen äro de högsta, finnas väl, men i allmänhet hafva dessa berg mera utsträckning än höjd. De längre åt öster

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utger ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse	1-31.
1. Länets indelning och naturbeskaffenhet.....	1.
2. Innevånare.....	3.
3. Näringar.....	4.
Tab. Litt. A. Jordbruket i Örebro län åren 1856-1860.....	5.
Tab. Litt. B. Handelspriser å säd åren 1856-1860.....	7.
Tab. Litt. C. Dagverkspriser åren 1856-1860.....	11.
Tab. Litt. D. Malmuppföring.....	14.
Tab. Litt. E. Tillverkning inom 5:te Bergmästaredistriktet af Silfver, Bly och Silfverglitt.....	15.
Tab. Litt. F. Tackjernstillverkning i 5:te Bergmästaredistriktet.....	16.
4. Kommunikationsanstalter och varubyten.....	19.
Tab. Litt. G. Trafiken å Örebro-Arboga och Örebro-Nora jernvägarne åren 1858-1861.....	20.
Tab. Litt. H. Utgifter och inkomster vid Knappfors kanal.....	22.
Tab. Litt. I. Person- och varu-trafik till och från Örebro och hamnar vid Hjelmaren åren 1856-1860.....	23.
5. Kameralförhållanden.....	24.
6. Politi.....	25.
Tab. Litt. K. Allmänna Kronoupbördens åren 1856-1860.....	25.
 Tabellbilagor	 32-40.
Tab. N:o 1. Folkmängd.....	32.
Tab. N:o 2. Jordbruk.....	32.
Tab. N:o 3. Boskapsskötsel.....	33.
Tab. N:o 4. Skogshushållning.....	33-34.
Tab. N:o 5. Dödade rofdjur.....	34.
Tab. N:o 6. Af rofdjur dödade husdjur.....	34.
Tab. N:o 7. Grufvor, bergverk, bruk, fabriker och manufaktur- inrättningar samt handtverkerier.....	35-36.
Tab. N:o 8. Allmänna vägar, gästgifverier och skjutsning, 1856-1860	37.
Tab. N:o 9. Sjöfart och handel, år 1860.....	37.
Tab. N:o 10. Hemman och jordlägenheter å landet, tomter och jordar i städerna m. m. år 1860.....	38.
Tab. N:o 11. Laga skiften åren 1856-1860.....	39.
Tab. N:o 12. Sparbanker.....	39.
Tab. N:o 13. Fattigvård.....	40.

BIDRAG TILL
SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

H) Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd.

LANDSHÖFDINGE-EMMETETS
UTI
ÖREBRO LÄN
UNDERDÅNIGA BERÄTTELSE
FÖR ÅREN
1856—1860.

---

1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet.

Örebro Län, omfattande hela Nerike, nära hälften af Westmanland, två socknar af Wermland och $\frac{1}{2}$ mantal af Vestra Wingåker i Södermanlands, omgifves i öster af Westmanlands och Södermanlands län, i söder af Östergötlands och Skaraborgs, samt i vester af Wermlands län; och hafva dess *gränser* under den tid denna berättelse omfattar icke undergått någon förändring. Dess största längd från norr till söder är nära 15 mil och största bredden $7\frac{1}{2}$ mil. *Vidden* upptages i äldre uppgifter till något öfver 74 kvadratmil, men skall enligt senare beräkningar uppgå till 83,2 kvadratmil. Här af upptager Hjelmaren 2,5, Wettern 1,3, mindre sjöar tillsammans ungefär 7, så att endast 72,2 kvadratmil äro land. Af dessa åter höra 35 kvadratmil till Nerike, 31,6 till Westmanland samt 5,6 till Wermland och Södermanland.

Det mellersta Nerike, utgörande det egentliga Nederrike eller Nerikes lågland, lär vara den lägst belägna bygd, som Sverige har att uppvisa så långt in från hafvet. Detta land, bestående af de i Hjelmaren utfallande Svart- eller Trosa- samt Telgeåarnes dalgångar, utgöres hufvudsakligen af bördiga, ehuru delvis sidländta slätter, omvexlande med sandåsar och obetydlig skog, på alla sidor omgifne af berg och höjder. Öfriga delar af länet, med undantag af Fellingsbro härad, som till en del äfven utgöres af slättbygd, äro skogs- och bergstrakter. I länets nordligaste hörn ingår det s. k. Dal fjellet och fortlöper söder ut ända till sydvestliga hörnet mot Westergötland. Från denna bergsträcka utgrena sig vattendragen å ena sidan åt vester genom Wenern till Nordsjön och å andra sidan genom Hjelmaren och Mälaren till Östersjön. Några bergstoppar af mer än 1000 fots höjd öfver hafvet, af hvilka Saxeknut och en nordligare vid sjön Örlingen äro de högsta, finnas väl, men i allmänhet hafva dessa berg mera utsträckning än höjd. De längre åt öster

belägna bergslagerna äro uppfyllda af en mängd bergsträckningar, gående dels i sydostlig, dels i sydlig riktning. De egentliga Kilsbergen, sträckande sig i en båge åt sydvest, äro öfverhufvud 1 till 2 mil breda, vilda och oländiga samt sönderskurna af oregelbundna dalgångar. Tiveden, hvars högsta del kallas Getaryggen och dess östliga fortsättning på andra sidan Wettern Tylöskogen, utgör gränsen mot Wester- och Östergötland. De bilda Nerikesslätterns södra omfattning, liksom Kilsbergen den nordvestliga och deras östliga, minst höga utskott, Käglan, den norra. Med detta läge, omgifven af berg och genomfluten af tvänne större vattendrag, som, upptagande en mängd mindre, långsamt framrinna i det flacka landet, är uppenbart, att Nerikesslätten skall vara rik på sankta marker och i hög grad besvärad af öfversvämningar. De åtgärder, som under de 5 år, hvilka denna berättelse omfattar, blifvit vidtagne till förekommande af dessa olägenheter, får Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande tillfälle att här nedan under tredje afdelningen redovisa.

Till länet höra 40 hela *Pastorater* och delar af 4, allesammans bestående af 56 *Kyrkosocknar* och 4 sockendelar. Vidare är länet, som har 4 städer med egen jurisdiktion, men ingen köping, numera indeladt i 4 *Domsagor* med 16 *Tingslag*, 4 *Fögderier*, 16 *Härader* och 17 *Länsmansdistrikter*.

Genom *omreglering*, som blifvit satt i verket under den tid denna berättelse omfattar, hafva länets domsagor och fögderier kommit att med sina gränser sammanfalla, och genom Kongl. Kammar-Kollegii beslut den 23 Januari 1856 har $\frac{1}{4}$ mantal Tholsboda blifvit förlagdt från Tysslinge socken till Nora socken, efter att redan förut hafva räknats till Nora härad och fögderi. Dessa äro de under qvinqvennet verkställda ändringar af *oregelbundenheter i den administrativa indelningen* inom länet. Såsom sådane qvarstå ännu: att $\frac{1}{2}$ mantal i Vestra Wingåkers socken af Södermanland räknas till Askers härad af detta län; att 1 mantal i Svennevads öfre socken, som för öfrigt tillhör detta län, räknas till Finsponga läns härad samt Hellestads och Tjellmo tingslag i Östergötland; att åboerna på $3\frac{1}{4}$ mantal, som rätteligen höra till Svennevads nedre socken, men ligga invid Svennevads öfre socken och i sammanhang dermed upptagas i de offentliga handlingarne, genom Kongl. Resolutionerna den 11 December 1750 och 16 December 1820 vunnit särskild rättighet att njuta kyrkliga förmåner i Regna församling inom Finsponga läns härad, dock utan befrielse från skyldigheten att vidkännas alla samhällsåligganden i Svennevads nedre socken, — och benämnas dessa hemman vanligen "Regna skate"; att Wintrosa, Tysslinge och Kils socknar, som äro skiljda i landslag och bergslag, räknas, hvad landslagerna angår, till Öster-Nerikes fögderi och Örebro härad, men bergslagerna till Wester-Nerikes fögderi och Lekebergs härad, utom $12\frac{1}{4}$ mantal af Kils sockens bergslag, som tillhöra Nora härad och fögderi; att en del af Nysunds socken tillhör Wester-Nerikes fögderi, hvaremot återstoden, der kyrkan är belägen, räknas till Wisnums härad af Wermlands län; att Wester-Nerikes del af Nysunds socken, jemte Knista, Hidinge och Qvistbro socknar, hvilka äro skiljda i landslag och bergslag, räknas i afseende å landslagen till Edsbergs härad, men bergslagerna till Lekebergs härad; att Nysunds socken härigenom tillhör 2 län, 2 fögderier och 3 härader; att Hardemo socken är delad mellan Hardemo och Grimstens härader, liksom Bodarne socken mellan Grimstens och Sundbo; att $13\frac{1}{4}$ mantal af Lindes socken höra till Nora härad och fögderi; att $\frac{1}{2}$ mantal af Vestra Schedvi socken i Westmanland räknas till Fellingsbro härad af detta län; att till Fellingsbro socken höra $15\frac{1}{4}$ mantal, som under gemensam benämning "Westmanlands fjerding" äro belägna i Åkerbo härad af Westmanlands län; att $1\frac{1}{4}$ mantal af Fellingsbro socken räknas till Lindes härad; och slutligen att $2\frac{3}{4}$ mantal af Ramsbergs socken tillhöra Skinskattebergs bergslag af sistnämnde län. Lekebergs härad består endast af sockendelar och äger inom sitt område icke en enda kyrka eller kyrkotjenare. På tre ställen förekommer, att moderförsamling och annex tillhöra olika härader. Så räknas Edsbergs socken till häradet af samma namn, men dess annex Hackvad till Grimstens härad; Wiby socken till Grimstens härad, men annex-församlingen Tångeråsa till Edsbergs härad; samt Stora Mellösa socken till Askers härad, men dess annex Norrbyås till Sköllersta härad. Här torde ej heller böra lemnas oanmärkt, att de invid Örebro stad belägna i fortsättning af staden bebyggda norra och södra Smedjebackarne i Långbro och Ånsta socknar sedan lång tid tillbaka ansetts tillhöra stadens

jurisdiktion, ehuru på senaste tider uppbud och fasta å der belagne egendomar äfven meddelats af Örebro Härads-Rätt, så att den ene grannen har sin egendom infastad vid Rådstufvu-Rätten, den andra sin närmare staden belagna egendom å landet.

2. Innevånare.

Bilagde tabell N:o 1 utvisar, att *folkmängden* enligt mantalslängderna för år 1860 utgjorde å landet Tab. N:o 1. 139,186 och i städerna 10,727, tillsammans 149,913 personer; enligt husförhörslängderna å landet 140,866 och i städerna 10,785, tillsammans 151,651 personer. Vid jemförelse med den för år 1855 uppgifna folkmängd finnes att, enligt mantalslängderna, folkmängden under de 5 år, denna berättelse omfattar, ökats på landet med 8,836 och i städerna med 1,969 personer. Af länets fögderier är Wester-Nerikes folkrikast med 42,260 innevånare, dernäst Öster-Nerikes med 39,040, derefter Nora med 30,280 och sist Lindes med 27,606 innevånare. I förhållande till vidden är Öster-Nerikes fögderi mest befolkadt, derefter Wester-Nerikes, sedan Lindes och sist Nora. Tätaste befolkningen har Edsbergs och Hackvads socknar i Wester-Nerike, den glesaste Hellefors socken i Nora fögderi.

Folkmängdens ständigt fortgående *tillväxt*, som icke i någon väsentlig mån kan tillskrifvas inflyttningar från främmande orter, synes vara en följd af det rikligare tillfälle till arbetsförtjenst, som landets fortgående uppodling samt allmänna och enskilda arbetsföretag lemnat, och hvarigenom det hos allmogen brukliga, tidigare inträdet i äktenskap underlättats. De *utflyttningar* till Norra Amerika, hvarom i förra berättelsen förmäles, hafva numera alldeles upphört, och utom *kopporna*, hvilka under åren 1858 och 1859 angrepo en stor mängd personer, utan att dock dödsfallen derigenom särdeles förökades, hafva några smittosamma sjukdomar icke varit inom länet gängse.

Den rubbning i penninge- och kreditförhållanden och den stockning i allmänna rörelsen, som, efter de föregående årens gynnsamma konjunkturer och den deraf framkallade affärsverksamhet och företagsamhet i industriens alla grenar, 1857 års ofördelaktiga penningställning förorsakade, synes, i allmänhet att tala, icke hafva medfört några svårare följder för länets innebyggare. Idoge och företagsamme, men genom ett och annat afskräckande exempel varnade för alltför svindlande spekulationer, hafva de med än mer omtanka och drift åter fortsatt sin förra verksamhet och snart botat möjligen lidna skador. Arbetena för jordens förbättrande och kommunikationernas upphjelpande hafva snart återtagits och fortgå nu med oförminskad kraft. I dessa arbetsföretag deltaga i ej ringa mån äfven allmogen, hvars intresse för dylika företag märkbart tilltaga med den bildning, som alltmer sprider sig bland folket, och hvartill förbättrade undervisningsanstalter och de i länets flesta församlingar inrättade och flitigt anlidade *Sockenbibliotheken*, genom det tillfälle de lemna till nyttig läsning, i väsentlig mån bidraga.

Schismatiska rörelser hafva visat sig nästan öfverallt i länet, mest framträdande i Örebro och på den egentliga slättbygden, minst deremot i bergslagera. De hafva hvarken haft någon våldsam karakter eller medfört bildande af särskilda församlingar, utan öfverhufvud taget gifvit sig tillkänna såsom ett nyvakadt, mäktigare andligt behof, hvilket funnit sig otillfredsställdt såväl med statskyrkans gudstjenster, som med en och annan af dess dogmer och derföre tagit sin tillflykt till konventikeln, som beredt tillfälle till särskilda och tätare andaktsöfningar. För detta ändamål hafva enkom dertill inrättade byggnader blifvit uppförde flerstädes i Öster- och Wester-Nerike samt inom Örebro stad. Det ojemförligt största antalet af dessa schismatici äro *Baptister*, hvilka i Örebro, Stora Mellösa m. fl. ställen hafva särskilda *bönehus*. Ehuru väl de icke företaga något anstötligt eller förargelseväckande, torde de dock, åtminstone hvad sakramental-lagen beträffar, icke fullt hålla sig inom laglighetens område. *Mormonismen* har äfven här och der, särdeles i Örebro stad, haft enstaka bekännare, men småningom förlorat allt mer och mer terräng och är i närvarande stund nära nog förbi. Dessutom finnes här i länet, som å andra orter, en pietistisk form af Lutheranismen, det s. k. *Läseriet*. Dess

anhängare kunna dock svårligen anses som schismatici, enär de i läran icke afvika från statskyrkans dogmer, utan endast deruti äro olika, att de anse sig för bättre Lutheraner än andra, hålla tätare andaktsöfningar och i allmänhet i det utvärtes lefvernet iakttaga en viss asketisk hållning. De hafva hittills hållit sina andaktsöfningar i hyrd lokal, men äro nu sysselsatte med uppbyggande af enskildt *bönehus* i Örebro, hvilken byggnad är i det närmaste fullbordad.

Genom utflyttningar i följd af laga skiften hafva sundare och bekvämare *boningsplatser* erhållits, samt snygghet och ett ändamålsenligare *byggnadssätt* i hög grad befordrats. Skogarnes aftagande har föranledt, att å flere orter blifvit uppförde, i stället för hus af timmer, dels s. k. *gjuthus*, dels ock byggnader af sinner samt af korsvirke och bräder. Tegeltak användas å boningshusen, och i stället för halm- och torftak å uthus börja tak af spån alltmer begagnas.

Nerikes-allmogen är ännu, hvad den alltid varit, ett företagsamt och raskt samt derjemte omtänksamt och hushållsaktigt folk; men dess yttre lefnadsförhållanden äro mycket förändrade mot förr. Fordna tiders tarflighet påträffas visserligen ännu i aflägsnare trakter; men i närheten af städerna och åtskilliga delar af bergslagerna har med stigande välmåga yppigheten i *klädedrägt* och *lefnadssätt* tilltagit mer än önskligt vore. Vadmalsrocken och den hemväfda klädningen hafva måst vika för dylika plagg af kläde och främmande tyger, och de särskilda dräkter, som förr begagnats i åtskilliga socknar, hafva numera nästan alldeles försvunnit. Bruket af kaffe är i starkt tilltagande, äfvenså har förbrukningen af utländska spritdrycker ökats; deremot har *bruket af bränvin* äfvensom missbruket af spirituosa i allmänhet aftagit, hvartill de väsentligaste orsakerna torde böra sökas i nu gällande bränvinslagstiftning jemte en stigande upplysning. Såsom surrogat för bränvin kan måhända räknas öl, som dock ingenstädes af allmogen begagnas i dess hemvist till dagligt bruk.

Lagsökningarne, hvilkas antal under åren 1857 och 1858 fördubblats, mot de näst föregående åren, utan att de dock uppnådde den mängd, som för ett tjugotal af år sedan, hafva nu åter nedgått till sitt vanliga antal.

Inom Kumla och Halsbergs, Stora Mellösa, Winteråsa, Gellersta och Sköllersta socknar finnas *Förlikningsdomstolar* inrättade, hvilka i sin verksamhet icke saknat framgång.

3. Näringar.

Tab. N:o 2 och

Tab. Litt. A.

A och B). *Jordbruket och Boskapsskötseln*. De upplysningar bilagde tabell N:o 2 och tabell: Litt. A å motstående sida innehålla, grunda sig hufvudsakligen på uppgifter, insamlade 1859 till Kongl. Finans-Komitén. Den förnyade granskning, man ansett dessa uppgifter nu böra undergå, har, oaktadt bibehållandet af det tunnlandstal odlad jord, som då uppgafs, med tillägg blott af de under åren 1859 och 1860 verkställda nyodlingar jemte rättelse af den då uppgifna arealen af Örebro stadsjord, ledt till det resultat, att isynnerhet höstsädesproduktionen i medeltal under de fem åren uppgått till vida högre belopp, än som då beräknades. Skälen härtill förefinnas dels deruti, att i den nu uppgjorda tabellen arealen af den åkerjord, som årligen användes för hvete och råg, antages till 42,705 tunnland med ett utsäde af 31,591 tunnor, då i uppgiften till Finans-Komitén nämnde sädesslag ansågos upptaga endast 35,271 tunnland med ett utsäde af 26,211 tunnor, dels deruti att korntalet af utsädet blifvit förhöjdt för hvete från 7,09 till 9 tunnor 9 kappar och för råg från 7,26 till 8 tunnor 20 kappar. Man har nemligen beräknat, att af de under tvåskiftesbruk varande 54,152 tunnland, utgörande 28 procent af den odlade jorden, $\frac{1}{4}$ -del användes till höstsäde eller ..... 18,050 tunnland, och af de under tredingsbruk varande 25,142 tunnland utgörande 13 proc., $\frac{1}{4}$ -del eller 6,285 » samt att något mer än $\frac{1}{4}$ -del af de återstående, under vexelbruk varande 114,114 tunnland eller ..... 18,730 » på samma sätt användas.

Enligt inkomna uppgifter rörande *sädesskörden*, så till kvalitet som qvantitet, har den i förra hänseendet varit god under åren 1857—1859, men deremot skadad af ovanlig nederbörd och till någon del i bergs-

lagerne af frost åren 1856 och 1860; i senare hänseendet åter god under åren 1858 och 1859 och fullt medelmättigt under de öfriga, dock så, att utsädet blef mindre än vanligt hösten 1856. Under dessa förhållanden bör det angifna korntalet icke vara för högt. Så skulle visserligen kunna tyckas i afseende på rågen, som

Tab. Litt. A.

Jordbruket i Örebro län åren 1856—1860.

	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre.	Bland-säd.	Ärter.	Potates.	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre.	Bland-säd.	Ärter.	Potates.																																																											
	Medeltal för hela länet.																																																																								
I. Årliga utsädet per tunnland:																																																																									
Bergslagerne, med undantag af Lekebergslagen	25½ kpr	25 kpr	1 t:a	1½ t:a	1½ t:a	26 kpr	6 t:r																																																																		
Skogsbygderna, utom Bergslagerne *)	24 " 24 "	" " 24 "	1 " 1 "	1t:a 15kr	1½ " 1½ "	17 " 17 "	7½ " 7½ "																																																																		
Slättbygden	20 " 24 "	" " 24 "	1 " 1 "	1½ t:r	1½ " 1½ "	18 " 18 "	6½ " 6½ "	21 kpr	24 kpr	1 t:a	1½ t:a	1½ t:a	18 kpr	6½ t:a																																																											
II. Tunnland åkerjord år 1860 använde till odling af:																																																																									
Bergslagerne	458	9,025	520	9,065	226	134	5,000																																																																		
Skogsbygden	529	6,746	741	4,851	626	590	1,800																																																																		
Slättbygden	3,058	22,889	4,975	13,314	2,170	5,025	3,550	4,045	38,660	6,236	27,230	3,022	5,749	10,350																																																											
III. Årliga behövet för länet till utsäde:																																																																									
Bergslagerne	365	7,051	520	13,597	301	108	30,000																																																																		
Skogsbygden } Tunnor	397	5,060	741	7,125	662	313	13,642																																																																		
Slättbygden }	1,911	17,167	4,975	17,059	2,577	2,827	24,406	2,673	29,278	6,236	37,781	3,540	3,248	68,048																																																											
IV. Skördebelp i medeltal, med afdrag af utsädet: Tunnor																																																																									
Bergslagerne	2,190	45,831	3,120	54,388	1,354	540	180,000																																																																		
Skogsbygden	2,779	40,480	4,816	28,500	3,310	1,565	95,494																																																																		
Slättbygden	17,199	137,336	32,337	76,765	12,885	15,548	176,944	22,168	223,647	40,273	159,653	17,549	17,653	452,438																																																											
V. Skörd per tunnland: Tunnor																																																																									
Bergslagerne	5½ t:r	5½ t:r	7 t:r	7½ t:r	7½ t:r	4½ t:r	42 t:r																																																																		
Skogsbygden	6 " 6½ "	6½ " 7½ "	7½ " 7½ "	7½ " 7½ "	6½ " 6½ "	3½ " 3½ "	60 " 60 "																																																																		
Slättbygden	6½ " 6½ "	6½ " 7½ "	7½ " 7½ "	7½ " 7½ "	7½ " 7½ "	3½ " 3½ "	56½ " 56½ "	6½	6½	7½	7½	6½	3½	50½																																																											
VI. Korntal af utsädet, efter dettas afdrag:																																																																									
Bergslagerne	6:te	6½	6:te	4:de	4½	5:te	6:te																																																																		
Skogsbygden	7:de	8:de	6½	4:de	5:te	5:te	7:de																																																																		
Slättbygden	9:de	8:de	6½	4½	5:te	5½	7½	8½	7½	6½	4½	4½	5½	6½																																																											
VII. Årlig förbrukning på person i medeltal:																																																																									
Bergslagerne	3 kpr	1½ t:a	6 kpr	3 kpr		4 kpr	2½ t:a																																																																		
Skogsbygden	3 " 1½ "	1½ " 1½ "	8 " 8 "	1 " 1 "		4 " 4 "	2½ " 2½ "																																																																		
Slättbygden	3 " 1½ "	1½ " 1½ "	9 " 9 "			4 " 4 "	2½ " 2½ "																																																																		
VIII. Årlig förbrukning inom länet:																																																																									
Bergslagerne	5,156	82,500	10,312	5,156		6,875	137,500																																																																		
Skogsbygden } Tunnor	2,653	42,450	7,075	884		3,537	70,750																																																																		
Slättbygden }	6,009	96,150	18,027			8,013	160,250	13,818	221,100	35,414	6,040		18,425	368,500																																																											
IX. Till kreaturens utfodring: Tunnor																																																																									
Bergslagerne	—	—	—	33,521 t:r	—	—	—																																																																		
Skogsbygden	—	—	—	22,458 "	—	—	—																																																																		
Slättbygden	—	—	—	54,458 "	—	—	—																																																																		
X. Årliga öfverskottet: Tunnor																																																																									
Bergslagerne	—	—	—	17,065 t:r	—	—	42,500																																																																		
Skogsbygden	126	—	—	8,468 "	—	—	24,744																																																																		
Slättbygden	11,190	41,186	14,310	35,643 "	—	7,535	16,694	8,350	2,547	4,859	61,176 t:r	—	—	83,938																																																											
XI. Årliga bristen: Tunnor																																																																									
Bergslagerne	2,966	36,669	7,192	—	—	6,335	—																																																																		
Skogsbygden	—	1,970	2,259	—	—	1,972	—																																																																		
Slättbygden	—	—	—	—	—	—	—																																																																		
772																																																																									
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th rowspan="2">XII. Odlad jord och naturlig äng samt deras beskaffenhet och brukningssätt:</th> <th colspan="3">Geometriska tunnlandstalet af</th> <th colspan="3">Jordens beskaffenhet</th> <th colspan="3">Brukningssättet</th> </tr> <tr> <th>den odlade jorden.</th> <th>den naturliga ängen.</th> <th></th> <th>god.</th> <th>medelmättig.</th> <th>svag.</th> <th>tvåskiftes.</th> <th>tre-dings.</th> <th>vexel-bruk.</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Bergslagerne</td> <td>52,915</td> <td>24,407</td> <td>—</td> <td>80 %</td> <td>20 %</td> <td></td> <td>8 %</td> <td>2 %</td> <td>90 %</td> </tr> <tr> <td>Skogsbygden</td> <td>31,867</td> <td>34,102</td> <td>6 %</td> <td>65 %</td> <td>29 %</td> <td></td> <td>18 %</td> <td>25 %</td> <td>57 %</td> </tr> <tr> <td>Slättbygden</td> <td>108,626</td> <td>59,694</td> <td>50 %</td> <td>40 %</td> <td>10 %</td> <td></td> <td>42 %</td> <td>15 %</td> <td>43 %</td> </tr> <tr> <td>Summa</td> <td>193,408</td> <td>118,203</td> <td>29 %</td> <td>55 %</td> <td>16 %</td> <td></td> <td>28 %</td> <td>13 %</td> <td>59 %</td> </tr> </tbody> </table>															XII. Odlad jord och naturlig äng samt deras beskaffenhet och brukningssätt:	Geometriska tunnlandstalet af			Jordens beskaffenhet			Brukningssättet			den odlade jorden.	den naturliga ängen.		god.	medelmättig.	svag.	tvåskiftes.	tre-dings.	vexel-bruk.	Bergslagerne	52,915	24,407	—	80 %	20 %		8 %	2 %	90 %	Skogsbygden	31,867	34,102	6 %	65 %	29 %		18 %	25 %	57 %	Slättbygden	108,626	59,694	50 %	40 %	10 %		42 %	15 %	43 %	Summa	193,408	118,203	29 %	55 %	16 %		28 %	13 %	59 %
XII. Odlad jord och naturlig äng samt deras beskaffenhet och brukningssätt:	Geometriska tunnlandstalet af			Jordens beskaffenhet			Brukningssättet																																																																		
	den odlade jorden.	den naturliga ängen.		god.	medelmättig.	svag.	tvåskiftes.	tre-dings.	vexel-bruk.																																																																
Bergslagerne	52,915	24,407	—	80 %	20 %		8 %	2 %	90 %																																																																
Skogsbygden	31,867	34,102	6 %	65 %	29 %		18 %	25 %	57 %																																																																
Slättbygden	108,626	59,694	50 %	40 %	10 %		42 %	15 %	43 %																																																																
Summa	193,408	118,203	29 %	55 %	16 %		28 %	13 %	59 %																																																																

*) Nemligen Askersunds landsförsamling, Bodarne, Boo, Götlunda, Hammar, Hidinge, Kil, Lennäs, Nysund, Qvistbro, Skagershult, Svennevad och Tångersåsa.

ansetts hafva på slättbygden i medeltal gifvit 9:de kornet, men, då man tager i betraktande, att till utsäde begagnas mycken finsk råg, att på flere ställen skördats 12:te, 15:de ända till 20:de kornet, samt att afkastningen per tunnland detta oaktadt icke i nämnde bygd uppgår till mer än $7\frac{1}{2}$ tunnor och för hela länet till 7 tunnor 14 kappar, torde denna beräkning finnas i det närmaste öfverensstämma med sanningen.

När till förenämnde areal för höstsäd.....	42,705 tunnland,
lägges trädesjorden till lika omfång	42,705 »,
samt arealen för vårsäd och potates	52,587 »;
återstå till öfriga rotfrukter, lin och vallar	55,411 ».

Årliga förbrukningen inom länet af hvarje särskildt sädesslag grundas på antagandet, att 2:ne tunnor erfordras i medeltal för hvarje person. Af den i medeltal för perioden beräknade folkmängd äro 55,000 personer hänfödda till bergslagerne, 28,300 till skogsbygden och 64,100 till slättbygden. Att Lekebergslagen icke är sammanförd i tabellen med de öfriga bergslagerna, härrör deraf, att den utgöres blott af delar af socknar, dels i skogs-, dels i slättbygden, till hvilka den sålunda blifvit räknad. Att rätt fördela förenämnde 2:ne tunnor i de olika sädesslagen möter icke ringa svårighet, enär konsumtionen af dessa är olika i olika trakter. Sålunda begagnas till exempel mindre hvete och mera ärter i Öster-Nerike, än i andra delar af länet, hvarjemte hafren, som på slättbygden icke, eller blott undantagsvis, ingår i födan, användes i någon mån af den fattigare befolkningen i bergs- och skogsbygden. Potatisen utgör den hufvudsakligaste näringen för alla dem, som i saknad af tillräcklig arbetsförmåga eller af andra orsaker icke mäktat förskaffa sig tillräckligt förråd af råg, som är det inom länet mest begagnade sädesslaget.

Af tabellen Litt. A inhemtas, att *sädesproduktionen* under de ifrågavarande fem åren varit tillräcklig för länets behof med undantag af ärter, derpå någon brist i allmänhet förekommit. Det öfverskott, som förefunnits, har egentligen bestått af hvete och hafre. Af det förra slaget hafva några tusen tunnor utförts från Örebro till Stockholm. Af det senare sädesslaget, tillika med blandsäden, som består dels af korn och hafre, dels af vicker och hafre, skulle årliga öfverskottet hafva uppgått till 61,176 tunnor, hvilket dock torde vara nog högt beräknadt derföre, att behofvet till kreaturens utfodring synes alltför lågt tilltaget. Emellertid hafva under alla fem åren tillsammans 53,402 tunnor blifvit från Örebro utskeppade, hvaraf under sista året 21,318 tunnor. Visserligen utvisar tabellen ock något öfverskott af råg och korn, men af det förra sädesslaget införes säkerligen till länet lika mycket som derifrån utföres; det senare uppköpes för bränneriernas behof. Dessa uppsluka icke blott detta öfverskott, utan dessutom, efter hvad man kan antaga, några tusen tunnor, hvilka årligen inkomma öfver Askersund till södra Nerike, der bränvinsbränning i större skala bedrifves. Öfverskottet slutligen af potatis har varit väl behöfligt; som bidrag till kreaturens utfodring och gödning. Ingen utförsel deraf har ägt rum, om icke efter dess förvandling till bränvin. Af spånadsväxter odlas endast lin och det knappt till husbehof.

Tab. Litt. B. *Handelspriserna* å de hufvudsakligaste sädesslagen hafva varit olika för olika delar af länet, på sätt tab. Litt. B å motstående sida utvisar.

Den 26 Maj 1858 anställde en hagelby betydlig förödelse å växande grödan i en del af Öster-Nerike. Vid derefter hållen uppskattning, som likväl icke begärdes i Stora Mellösa socken eller af ägaren till Seger-sjö för derunder lydande, under eget bruk varande hemman, befanns skadan uppgå till 44,233 R:dr 75 öre; och täcktes Eders Kongl. Maj:t, genom nådigt Bref den 8 Oktober samma år, såsom räntefritt lån anvisa ett mot hälften af de vitsordade förlusterna ungefärligen svarande belopp, nemligen för Askers socken 17,000 R:dr, för Lennäs 2,500 R:dr samt för Sköllersta likaledes 2,500 R:dr, med skyldighet för låntagarna inom hvardera socknen att gemensamt ansvara för berörde låns återbetalning med hälften den 1 Oktober 1859 och andra hälften vid samma tid 1860.

Vid de flesta större egendomar bedrifves *Trädgårdsskötseln* med mycken omsorg, och betydliga kvantiteter trädgårdsprodukter försäljas derifrån i Örebro, hvarjemte *trädkolor* å några ställen vidmakthållas, ehuru ingalunda motsvarande behovet; men hos allmogen har trädgårdsskötseln hittills med få undantag rönt föga framgång, och har man trott sig finna orsaken härtill dels i bristen på trädkolor, och dels deruti, att mången anser kostnaden därför föspilld, enär icke han sjelf, som planterar, utan först efterkommande kunna deraf draga nytta. Fråga har varit å bane att länets Hushållnings-sällskap skulle inköpa eller på längre tid arrendera nödig jord för anläggning af trädgård, derifrån träd och buskar m. m. kunde tillhandahållas länets innevånare, men af förekomne skäl, bland hvilka svårigheten att erhålla passande lokal var det mest talande, har saken förfallit. Trädgårdsböcker af Ekström och Eneroth hafva på Hushållnings-sällskapets bekostnad utdelats till alla församlingar i länet; och helt nyligen har på inbjudning af någre för trädgårdsskötselns framsteg nitälskande män en *Trädgårdsförening* blifvit bildad, som dock ännu ej trädt i verksamhet.

I afseende å antalet af 1860—1861 *vinterfödde kreatur* får Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande Tab. N:o 3. underdånigst åberopa bilagde tabel N:o 3, samt rörande ungefärliga beloppet af spanmål använd till kreaturens utfodring tabellen Litt. A.

Hvad *afkastningen* af ladugården angår, har den icke varit obetydlig, och den förra stigit i samma mån som den senare förbättrats, ehuru förbättringen bestått icke så mycket i förökande af kreaturens antal, som icke fastmer i den rikligare utfodringen, hvars vikt gjort sig gällande äfven hos en ringa del af allmogen. Denna afkastning har dock ej varit af någon betydenhet, för så vidt den uppkommit genom försäljning af levande kreatur till andra län, emedan denna handel inskränkt sig till afyttrande af stalloxar, som vanligen uppköpas i Öster- och Westergötland samt Småland; men deremot hafva öfriga ladugårdsprodukter, smör, ost och ägg till ej så ringa värde afgått, synnerligast till Stockholm. Sålunda hafva genom Hjelmare kanal från Hjelmaren till Mälaren blifvit afsände:

år 1856.....	2,694 Læ Smör,
» 1857.....	3,528 » »,
» 1858.....	4,536 » »,
» 1859.....	4,841 » » och
» 1860.....	4,247 » »;

utom det som under senaste åren afsändts på den 1856 öppnade jernvägen mellan Örebro och Arboga samt det som vintertiden afgått med foror till Stockholm.

Tab. Litt. B.

Handelspriser å säd åren 1856—1860.

A) Från Örebro stad, som utgör centralpunkten för spanmålshandeln, har lemnats följande uppgift om medelpriset för år för en tunna		Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre.	Ärter.
1856.....	R.dr R.mt	32	19,70	18,63	11,25	28,07
1857.....	» »	37,50	18,50	13,33	7,13	27,75
1858.....	» »	20	12,37	11,50	7,17	15,25
1859.....	» »	19,33	13,40	10,96	6,88	13,88
1860.....	» »	19,70	11,52	12,17	7,49	15,50
Medelpris för alla fem åren » »		25,70 $\frac{2}{3}$	15,09 $\frac{1}{3}$	13,31 $\frac{1}{3}$	7,98 $\frac{2}{3}$	20,09
B) I de längst från Örebro belägna delar af länet, Lindes, Ramsbergs och Nya Kopparbergs bergslager, hafva priserna varit för tunnan						
1856.....	R.dr R.mt	30	23 å 25	20	10	30
1857.....	» »	25	18 å 20	15	9	26
1858.....	» »	20	14	12	7,50	19
1859.....	» »	20	13	11	7,50	17
1860.....	» »	20	13 å 15	13	8	18

Priserna på kreatur och ladugårdsprodukter hafva omvexlat, å en Norsk häst från 200 till 300 R:dr, en slagtoxe från 100 till 150 R:dr, en ko från 50 till 75 R:dr, å smör från 50 till 75 öre marken, å skumost från 17 till 25 öre per skålpund och å ett tjog ägg från 50 öre till 1 R:dr, allt riksmünt.

På nästan alla större egendomar tillverkas för afsalu smör och ost efter förbättrade metoder; dock kan icke sägas, att *mejerier* finnas å dem alla, om med denna benämning förstås, att tillverkningen sker i större skala. Särskildt må nämnas det vid Axbergshammar befintliga för ungefär 100 kor, och det vid Riseberga, der ett statens *stamholländeri* af Ayreshire-race finnes och tillika ett *stam-schäferi* af Southdowns-race.

År 1858 anslog Hushållnings-sällskapet 450 R:dr till hvarje af de inom länet inrättade *Hushållsgillen* med dervid fästadt vilkor, att för anslaget skulle inköpas en tjur af ädel race eller, om tillgång till sådan redan funnes, en ko eller qviga af samma slag. Tjurar inköptes ock från Riseberga, ställdes vid lämpliga gårdar samt omflyttades inom ett halft å ett års förlopp till andra ställen inom distrikterna. Oaktadt betäckningsafgiften icke var hög, begagnades det sålunda erbjudna tillfället till kreatur-racens förbättring icke synnerligen af allmogen. Åtgärden var icke desto mindre gagnelig, enär äfven hos allmogen väcktes mycken lust att köpa kalfvar, fallna efter dessa tjurar och de bättre underhållna kor, hvilka gemenligen funnos å de ställen, dit tjurarne förflyttades.

Såsom i förra femårsberättelsen omnämnes, hade den inom länet bildade *Förening till hästafvelns förbättrande* införskaffat hingstar af Percherons-race. I öfverensstämmelse med upprättade kontrakter tillföll år 1857 dessa hingstar de personer, som dittills underhållit dem. Föreningens verksamhet upphörde dock icke. Nästföljande år inköptes såväl en äkta Percherons-hingst för 1000 R:dr, som tre hingstar af ädlare race från Ottenby stuteri, de sistnämnde i afsigt att i någon mån fylla behovet af dugliga remonter. Vid 1860 års slut ägde föreningen 7 hingstar, nemligen 4 af Ottenby och 3 af Percherons-race.

I bergslagerne begagnas nästan uteslutande Norska hästar. Hästafveln fyller dock icke länets behof, och remontering vid de inom länet förlagde afdelningar af Lif-Regementets Husar-Korps måste ofta verkställas med hästar från andra län.

Fårskötseln, som, enligt Konungens Befallningshafvandes berättelse 1836, af åtskillige bland ortens ståndspersoner blifvit drifven till den höjd, att endast Skåne i det fallet var länet öfverlägset, har på senare tider icke åtnjutit någon synnerlig omvårdnad, utom vid en och annan af de större egendomarne. För *svin-afvelns* förbättrande hafva åtskilliga djur af Engelsk race tid efter annan införskrifvits.

Att boskapskötseln småningom gått framåt, allt mer och mer aflägsnande sig från den låga ståndpunkt, hvarpå den sedan långliga tider befunnit sig, är uppenbart; men hos allmogen har förbättringen i boskapskötseln ännu icke varit särdeles märkbar. Om än en och annan bland allmogen kunnat bibringas den öfvertygelsen, att ett mindre antal kreatur, väl födda, lemna rikare behållning och bilda en bättre ladugård, än ett större antal, som knappt liknåres med det befintliga fodret, så äger dock hos en stor del det förhållande rum, att kreaturen framsvältas, enär vida flera underhållas, än som kunna få god och tillräcklig utfodring af för hand varande tillgångar. Undantag härifrån göra bergslagsallmogens hästar, hvilka i allmänhet födas väl, för att kunna uthärda de ansträngande körslor, hvartill de begagnas. Alla försök till förbättring af kreatursracerna skola emellertid blifva snart sagdt fåfånga, så länge utfodringen är ställd på svält; först sedan andra åsigter härutinnan gjort sig gällande, kan man hoppas en raskt fortgående förbättring af boskapskötseln. Exemplet af länets ståndspersoner och lättheten att genom de alltmer förbättrade kommunikationerna få ladugårdens alster till högt pris afsatte torde efter hand förmå allmogen att åt denna hittills styfmoderligt behandlade gren af landthushållningen egna ökad flit och omtanka.

Jordbrukets utvidgning och förbättring har visserligen fortgått, men med något mindre rask fart i anledning af den ogynsamma väderleken under tvänne år, de betydligt höjda arbetskostnaderna till följd af jernvägsbyggnaderna, och den ofördelaktiga konjunktur, som inträdde 1857. Emellertid hafva, enligt inkomna

uppgifter, som icke äro för högt tilltagna, *nyodlingar* under qvinqvennet verkställda å 1,378 tunnland och *grunddikning* dels med tegelrör, dels med sten å 1,151 tunnland. Betydlig kvantitet *bigödningsämnen* af guano, kalk, benmjöl m. m. har blifvit använd, derförutom landtmannen börjat allt mer och mer lägga sig vinn om komposters beredande. Flera af allmogen hafva ock förskaffat sig bättre och ändamålsenligare *åkerbruksredskap*, än de af ålder begagnat.

De *vattenaftappningsföretag*, som under den tid berättelsen afser blifvit fullbordade, äro följande:

Mosjöns sänkning medelst fördjupning och utvidning af dess utlopp vid Attersta samt upprensning af Kumla och Täby åar jemte Åby vattendrag. Detta betydliga arbete, hvartill Eders Kongl. Maj:t redan 1855 i Nåder beviljat ett lån af 20,000 R:dr Banko och statsbidrag utan återbetalningsskyldighet af 5,000 R:dr samma mynt, påbörjades, hvad Mosjöns sänkning beträffar, nyssnämnde år och fullbordades år 1857, hvarefter början gjordes med öfriga vattendragens upprensning, som afslutades år 1858, dock återstod ännu något arbete derå vid 1860 års utgång. I följd af de uppdrifna priserna och arbetets beskaffenhet långt ut i den sankta marken blef kostnaden större, än hvad förslaget upptog. Den har nemligen uppgått till 86,575 R:dr 97 öre eller till 26 R:dr 15 öre på hvarje af de 3,311 tunnland, som genom sänkningen förbättrats och vunnits. Med en odlingskostnad, beräknad till 52 R:dr per tunnland, har der skördats:

af råg och hvete 30:de kornet eller per tunnland	10 tunnor,
» rofvor	» 195 »,
» korn, 2:dra skörden efter bränningen	» 10 »,
» blandkorn	» 12 »,
» hafre	» 10 »,
» gräs, igensådt i 1:sta sädesgrödan	» 300 lispund,
» » » i 2:dra »	» 150 à 200 »;

Upprensning och sänkning af Rala-ån i Kumla och Halsbergs socknar. Äfven för detta företag har ett lån erhållits af staten till belopp af 20,400 R:dr och derjemte 5,100 R:dr utan återbetalningsskyldighet. Arbetet började i Juli 1858 och afsynades i Augusti 1860. 44 mantal, största delen tillhörande mindre jordägare, hafva deraf dragit nytta för en areal af 1,800 tunnland. Kostnaden har utgjort 31,380 R:dr, hvartill jordägarne sammanskjutit 5,880 R:dr. Vid 1860 års slut voro minst 100 tunnland odlade, af hvilka en del redan då burit skörd; och

Sänkning af Wiby-sjön i socknen af samma namn. Arbetet verkställdes år 1857, och genom den då gjorda sänkningen, efter uppgift $3\frac{1}{2}$ fot, ansågs en jordvidd af 1,000 tunnland blifva odlingsbar. Till en del har afsigten vunnits, men fråga har sedermera uppstått om sjöns ytterligare sänkning.

Om den år 1856 fullbordade *sänkningen* af Lillån i Långbro socken nära Örebro stad är uppgift lemnad redan i förra femårsberättelsen.

Efter verkställde undersökningar 1858 för *utdikning* af de såkallade Granhammarskärren i Wintrosa och Kräklinge socknar, som beräknats medföra en kostnad af 56,374 R:dr 45 öre, har Eders Kongl. Maj:t för detta företag, hvarigenom omkring 1,000 tunnland jord ansågos kunna göras odlingsbare, den 8 Mars 1861 i Nåder beviljat ett låneunderstöd af 22,500 R:dr att utgå 1862 med 11,500 R:dr och 1863 med 11,000 R:dr, hvarefter arbetet hösten 1861 påbörjats och sedan fortgått, men ännu icke hunnit afslutas.

Vidare har frågan om *sänkning af sjöarne* Hjelmaren och Qvismaren å nyo blifvit upptagen. Detta vidt omfattande företag, måhända det största af sådan beskaffenhet, som i Sverige förekommit, har efter det Eders Kongl. Maj:t i Nådigt Bref till Dess Väg- och Vattenbyggnadsstyrelse den 11 April 1853 ansett förordnande om ifrågasatt minskning af segeldjupet i Hjelmare kanal under då varande förhållanden icke böra äga rum, hvilat intilldess frågan förekom å ett vid Lennäs gästgifvaregård inför Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande

i detta och Södermanlands län den 31 Maj 1859 hållet sammanträde, då de för sänkningens verkställande intresserade strandägare bildade Bolag samt utsågo Interims-Direktion, som den 8 November 1860 till Eders Kongl. Maj:t ingick med underdånig ansökning om Nådigt tillåtelse att verkställa förenämnde sjösänkning i enlighet med ett af Öfversten och Riddaren J. A. Sundmark uppgjort förslag. Något vidare har under qvinqvenniet icke blifvit i saken tillgjordt.

För *sänkning* af sjön Tysslingen inom Tysslinge, Kils, Gräfve, Wintrosa och Långbro socknar och *utdikning* af den till nämnde sjö stötande så kallade Rumboslätten hafva undersökningar verkställts 1859 och 1860, hvarefter, då de uppgjorda förslagen icke ansetts fullt ändamålsenliga, undersökningar blifvit innevarande år ånyo verkställda samt planer och kostnadsförslag uppgjorde, enligt hvilka genom detta företag, som alternativt beräknats medföra en kostnad af 197,000 eller 212,000 R:dr R:mt, mer än 2,560 tunnland jord skulle dels i väsentlig mån förbättras dels göras odlingsbare. Detta viktiga företag är nu beroende på erhållande af lånebidrag från staten till detsamma utförande.

Förberedelser och undersökningar för *sänkning* af Skarbysjön i Wiby, Hackvads och Hardemo socknar hafva ock under qvinqvenniets sista år förehafts och ledt derhän, att arbetet, nu påbörjadt, lär under innevarande år kunna fullbordas.

Fråga om *sänkning* af sjön Waringen genom upprensning af vattendragen mellan nämnde sjö och Ringaby qvarn väcktes år 1859, då plan och kostnadsförslag upprättades, hvarefter vid ett inför Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande den 6 Juni nyssnämnde år hållet sammanträde en stor del af jordägarna kring Waringen beslöto att bringa den ifrågasatta rensningen till verkställighet och bildade bolag för deltagande deruti. Arbetet har dock ännu ej börjats, i anseende bland annat dertill, att flere af de personer, hvilka låtit anteckna sig som bolagsmän ifrågasatt att utur bolaget utgå.

Till *stängsel* begagnas nästan öfverallt de sedvanliga gärdesgårdarne; dock bör man hoppas, att den förändring, som med Kongl. Förordningen den 21 December 1857 om egors fredande m. m. härutinnan afses, efterhand bidrager till minskning af dessa skogsödande hägnader.

År 1856 antog länets Hushållnings-sällskap en särskild *Agronom för länet*, hvars verksamhet sedan dess fortgått och blifvit alltmer anlitad äfven af allmogen. Sälunda begärde för år 1860 53 jordbrukare hans biträde för en arbetstid af 160 dagar, hvaraf 23 bönder för 54 dagar. Sällskapet affönar honom och bestrider äfven hans resekostnad, så att all afgift, som drabbar den, honom anlitar, utgör endast 2 R:dr R:mt för hvarje förrättningsdag.

I länets *lägre Landtbruksskola*, som de tre första åren af perioden var förlagd vid Säbylund i Kumla socken, men derefter förflyttades till Lund i Hofsta socken, undervisades årligen 12 frilärningar, af hvilka hälften efter två-årig lärokurs hvarje år utgått. Sökande till lärlingsplatser saknades icke; deras antal var i medeltal 27. År 1860 beslöt Hushållnings-sällskapet att tills vidare årligen af egna medel betala till Lunds ägare 1,000 R:dr i och för skolan.

Hushållnings-sällskapet har under hvart och ett af de fem år, som denna berättelse afser, föranstaltat icke allenast *Landtbruksmöte* för länet, utan ock *Gillesmöten*, och för dem anvisat nödiga medel. I *premier* vid de förstnämnda hafva utdelats tillsammans för alla åren 616½ R:dr Specie, och Gillena hafva, hufvudsakligast för samma ändamål, erhållit 11,300 R:dr R:mt. Att dessa möten äro i hög grad gagneliga genom den uppmuntran till vidare förkofran i sitt yrke, som premierna för landtbrukare innebära, genom utställningar af vackra kreatur och ändamålsenlig jordbruksredskap, samt genom de tillfällen, de lemna till utbyte af åsigtter och erfarenhetsrön rörande jordbruket och boskapsskötseln, är icke tvifvel underkastadt.

Bränvinsbränningen, som under qvinqvenniet idkats hufvudsakligast i södra delen af länet, har derstädes väl gifvit anledning till ökad odling af potatis, men kan i öfrigt just icke sägas hafva utöfvat något väsentligt inflytande på jordbruket.

För jordbrukets bedrivande begagnar allmogen nästan uteslutande *tjenstehjon* som äro i dess bröd, samt derjemte *daglönare* under bergningstiden. Vid de större egendomarne åter finnas vanligen *torpare*, som innehafva några tunnland jord och antingen sjelfve derfor göra dagsverken eller hålla tjenstefolk att dem förrätta. *Stattorpare* finnas visserligen, dock ej så allmänt, äfvenså statfolk, som likväl anses dyrare att hålla än torpare. Ej sällan förekomma såkallade *sommardrängar*, af hvilka de, som vilja eller nödgas arbeta under vintern, då äro sysselsatte vid grufvor, hyttor eller med skogshygge m. m. Dessa drängar betinga sig för halfva året föga mindre lön, än årsdrängar för hela. Behovvet af många arbetare vid flera större allmänna och enskilda företag har gjort, att tillgången på dem varit knappt tillräcklig för länets behof.

Dagverkspriserna voro allmännast de i nedanstående tabell Litt. C upptagna.

Tab. Litt. C.

Statfolkets dagsverkspris var under åren 1856, 1857 och 1858 73 à 75 öre; under åren 1859 och 1860 66 öre, till följd af de lägre spanmålspriserna.

Slutligen får ej lemnas oanmärkt, att jordbrukets och boskapsskötselns obestridliga framåtskridande under de år, denna berättelse omfattar, och jordens till följd deraf i verkligheten förhöjda värde åtföljts af dess förökade *skuldsättning*, hvilken dock derjemte kan förklaras genom de förbättrade åbyggnader, som mångestädes blifvit uppförde, och det för jordens ändamålsenligare skötsel erforderliga större driftkapital. Sålunda hafva mot inteckningar amorteringslån under förenämnde tid utlemnats från länets särskilda Hypotheksförening till ett belopp af 2,933,270 R:dr R:mt, med hvilken summa sannolikt ganska många gamla inteckningar och lösa skulder blifvit dödade, hvarföre den ingalunda bör anses i sin helhet utgöra en förökad börda för jordägaren.

C) *Skogshushållning* jemte D) *Rofdjurs utödande*. Då endast ett ringa antal grufveallmänningar, Tab. N:o 4 boställs- och enskildta skogar ännu blifvit uppmätte och indelade, kunna uppgifterna i bilagde tabell N:o 4 endast på ett ungefär angifva dessa skogars areal och afkastning.

Till vårdande af kronoskogarne inom länet äro anställda en Öfverjägmästare, en ordinarie och en extra Öfverjägare, den senare utan lön på stat, 2 Underjägare och 7 Skogvaktare, hvilka sistnämnde, anställda för bevakning af länets 9 häradsallmänningar, aflönas af innevånarne i de särskilda häraderna.

Utom nyssnämnde 9 häradsallmänningar, hvilka äro belägne: 2 i Grimstens och 3 i Edsbergs härad samt 1 i hvardera af Hardemo, Kumla, Askers och Glanshammars härader, finnas inom länet 2 kronoparker, Krämaremarken och Tysslingen, en sockenallmänning i Stora Mellösa samt 11 till skatte icke löste grufve- och rekognitionsskogar, hvartill kommer Dylta svafvelbruks allmänning, hvarom här nedan vidare förmäles. Den i förra berättelsen omnämnde Guldsmedsboda grufveallmänning under Svartå Bruk är numera löst till skatte, samt sockenallmänningen Löfåsen i Hidinge delad mellan intressenterna.

Kronoparkerna och *Häradsallmänningarna* äro, i tillsammans 17 skogsblock, indelade till trakthuggning och skötas i enlighet med fastställda hushållsplaner. Återväxten befordras genom årlig frösådd och plantering från de å dessa skogar anlagda plantskolor, hvaremot bruket af fröträäd blifvit aflagdt. I häradsallmänningar-

Tab. Litt. C.

Dagverkspriser åren 1856—1860.

	Under sommaren.		Under vintern.		Under sommaren.		Under vintern.
	Mans-	Qvins-	Mans-		Mans-	Qvins-	Mans-
I landslagen.				I bergslagen.			
År 1856	1,25	0,62	0,75	År 1856	1,50	0,75	1
» 1857				1,75	0,84	1,25	
» 1858				1,25	0,67	1	
» 1859	0,87 à 1,00	0,45 à 0,50	0,67 à 0,75	» 1859	1,08	0,50	0,75
» 1860				1,08	0,50	0,75	

nes ekonomiska förvaltning deltaga af häraderne utsedde deputerade, hvilka, hvar för sin socken, biträda dels med klassifikationens upprättande och bedömande af hvarje utsyningsökandes verkliga behof af virke, dels ock tillse att det erhållna virket blifver behörigen användt. Bland dessa deputerade utses ock en kassaförvaltare för mottagande af inflytande medel och bestridande af utgifter, som erfordras för skogarnes bevakning, vård och skötsel. Undantag härifrån äger rum endast i afseende å Askers häradsallmänning, hvars kassa är nedsatt i länets Ränteri. Vid periodens slut hade allmänningsskassorne en sammanlagd behållning af 1,788 R:dr 60 öre R:mt.

Genom Kongl. Brevet den 17 Juni 1856 har den till *Dylta svafvelbruk* anslagna allmänning blifvit ställd under tillsyn af Öfverjägmästaren i länet. Närmare bestämmande af användandet och afverkningsbeloppet å denna allmänning är dock ännu beroende på den hittills oafgjorda frågan om upphörande af Dylta bruks privilegier och den dermed följande dispositionsrätt till skogen.

Af *Grufveallmänningarne* inom länet äro 4,243 tunnland 24 kappland af jägeristaten uppmätte och till trakthuggning indelade. Enahanda är förhållandet med skogen till 12 af de inom länet belägna boställen. Vid öfrige boställen vårdas skogen mindre väl och på slättbygden finnas redan flere boställen, som lida af skogsbrist.

Hvad slutligen beträffar de *enskildes* skogar, så hafva visserligen många af länets bruksägare och större godsägare infört en ordnad skogshushållning med trakthuggning, frösådd och återplantering, men det öfverklagade missbruket, att strängt och utan afseende på hvad skogarne, med beräkning af deras framtida bestånd, kunna tåla, afverka förhanden varande skogsprodukter, fortfar ännu bland flertalet af allmogen, hvilkas allmänna skogsafverkningsätt är blädning. En gifven följd af landets, med en stigande folkmängd, fortgående uppodling är, att arealen af den skogbärande marken allt mer och mer minskas. Men om skogen på de inom länet befintliga betydliga sträckor, hvilka hittills icke blifvit, och måhända aldrig med fördel kunna blifva till åker eller äng upptagne, omsorgsfullt vårdades, och vid dess afverkning åtgärder vidtogos till befordrande af skogens återväxt, samt de på många ställen varande kala och stenbundna backar, som nu ligga nästan onyttiga, genom ändamålsenlig behandling förvandlades till skogbärande mark, kan med säkerhet antagas, att skogsbrist icke behöfde befaras. Att skogarne ännu i allmänhet alltför hårdt och utan beräkning af deras framtida bestånd anlitas, och att, utom å de ställen, der en ordnad skogshushållning är införd, nästan intet göres till skogarnes återväxt äro dock beklagliga, nogsamt insedda sanningar, hvilka i sinom tid torde kunna mera allmänt, än de hittills mäktat, åstadkomma en genomgripande förändring i skogsskötseln. Under qvinniet hafva, enligt inkomna uppgifter, af enskilda skogar 30,340 tunnland blifvit af länets jägeribetjening uppmätte samt 23,000 tunnland af lärare och elever vid Bruks-societetens numera upplösta skogsinstitut i Nora; och skall för närvarande en sammanlagd skogsareal af minst 375,000 tunnland vara inom länet till rationel behandling indelad.

Den enda *undervisningsanstalt* för skogsskötsel, som i länet funnits, var Bruks-societetens nyssnämnde skogsinstitut, förlagdt i Nora från hösten 1855 till den 1 November 1860, då institutet efter Jernkontorets beslut upplöstes. Undervisning lemnades der af 3 lärare, och under nämnde 5 år utgingo från läroanstalten 13 elever och 39 skogvaktarelärlingar.

Ek- och Mullbärsplanteringar finnas icke inom länet. Då emellertid ek trifves väl i länets mellersta och södra delar torde, till förekommande af framtida brist på detta trädslag, plantering deraf icke vara oförtjent af uppmuntran.

Inom länet finnas icke mindre än 111 *sågar*, men då de flesta af dem äro lego- eller husbehofssågar, och endast 2 beräknade för sågning till afsalu, kunna de egentligen icke sägas hafva utöfvat något skadligt inflytande på skogstillgången. Trädvaruhandel till den utsträckning, att skogarnes framtida bestånd derigenom äfventyras, förekommer icke, och i allmänhet har importen till länet af plank och bräder öfverstigit exporten,

hvaremot med ved, som hufvudsakligen afsättes från lastageplatser vid Wetteren och Hjelmaren, ett motsatt förhållande ägt rum.

Ofvannämnde 2 *salusågar* äro Ölsboda ångsåg i Nysunds socken och Oppboga såg i Fellingsbro socken. Vid Ölsboda såg, som anlades under perioden och blef färdig år 1858, äro sedan dess afyttrade:

år 1859	4,736	tolfter	20	fot	3	tums	och	2½	tums	plank	för	ett	värde	af	.....	R:dr	R:mt	117,648,43,
» 1860	3,287½	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	189,556,58.

Vid Oppboga såg, hvarest 17 personer uppgifvas hafva varit sysselsatte från våren till hösten, äro sågade:

år 1856	5,159	tolfter	plank	och	bräder	samt	1,687	tolfter	läkten	och	bakar,
» 1857	5,758	»	»	»	»	»	2,278	»	»	»	»,
» 1858	4,882	»	»	»	»	»	1,744	»	»	»	»,
» 1859	4,081	»	»	»	»	»	2,271	»	»	»	»,
» 1860	4,311	»	»	»	»	»	2,543	»	»	»	».

Svedjande aftager allt mer och mer, äfven inom bergslagerna, der det dock ännu nog ofta förekommer. Någon *skogseld* af större betydelse har under perioden ej inträffat.

Bland de orsaker, som menligt inverkat på skogsvården, må nämnas det hittills öfliga *kolningssättet*, hvilket dock vid flere af de större bruksegendomarne under de sista åren väsentligen förbättrats, det skogsödade *stängselsättet* samt vedbehovvet vid ett i länets södra del under perioden anlagdt glasbruk och vid ångbrännerierna. I öfrigt finnas icke inom länet några fabriksanläggningar, som erfordra större skogstillgång; och idkas *tjäu-* och *kalkbränning* icke till sådan myckenhet, att dessa näringsgrenar kunna anses väsentligen skada skogarne. Bruket att hålla *getter* har nästan upphört.

Priset på skogsprodukter är i ständigt stigande och har för år 1860, frakten oberäknad, uppgifvits sålunda:

1 stig kol om 24 tunnor	12	à	15	R:dr,	1	tolft	bräder	.....	6	à	9	R:dr,
1 famn barrved	7	à	8	»,	1	»	plank, 2-tums	.....	12	à	15	»,
1 » björkved	10	à	12	»,	100	stycken	stör	.....	3	à	4	»,
1 sågstock	4	à	5	»,	1	lass	gårdsle om 60 stänger	.....	2	à	3	».
1 byggnadstimmer	3			»,								

Försök att använda *bränntorf* såsom surrogat för ved hafva blifvit gjorda vid Gryts bruk, hvarest en kostsam fabrik för bränntorfvens beredning i stor skala är under anläggning, samt vid Wedevågs bruk, Guldmedshytte silfververk och Håkansboda kopparverk. Vid kalktillverkning inom Edsbergs härad användes alunskiffer nästan uteslutande såsom bränsle; och i den såkallade Öija mosse inom den till Grimstens härad hörande del af Hardemo socken finnes bränntorf af god beskaffenhet, men hittills nästan obegagnad. För jernvägarne, vid Örebro stads gasverk samt någon gång vid bergverk och fabriker användas *stenkol* och *coakes*, hvilka till icke obetydligt belopp för sådant ändamål införas.

Särskilda åtgärder för *Rofdjurs utödande* (tab. N:o 5) hafva icke erfordrats, sedan, efter lyckade Tab. N:is 5 o. 6. skallgångar under föregående perioder och genom användande af såkallade trampsaxar, större rofdjur numera öfver allt blifvit sällsynta. Då för räfvar och andra mindre rofdjur skottpenningar, utöfver de i Kongl. Jagtstadgan bestämde, icke äro anslagne, har uppgift å antalet af dylika djur, dödade af andra än jägeribetjeningen, icke kunnat erhållas (tab. N:o 6).

E) *Bergs- och Brukshandtering* samt F) *Fabriker, Manufaktur* och *Handverk*. På sätt i nästföre Tab. N:o 7. gående femårsberättelse blifvit anmärkt, är länet sedan 1854 deladt i 2:ne *Bergmästaredistrikter*, nemligen 5:te, hvartill höra Nya Kopparbergs, Hjulsjö, Grythytte och Hellefors samt Lindes och Ramsbergs bergslagers socknar tillika med Fellingsbro och Glanshammars härad, samt det 6:te, omfattande hela den öfriga delen af

länet med dervarande Nora bergslags socken samt Lerbäcks, Lekebergs och Carlskoga bergslager, hvartill ytterligare blifvit lagdt hela Skaraborgs län.

Silfver- och Blyglansgrufvor. Då det 1856 arbetades i 16 grufvor på blyglansmalm med mer eller mindre stora förhoppningar, så blefvo deremot 1860 endast 4 bearbetade och af dessa endast 2 i Guldsmedshyttefältet med brytningsvärda malmfyndigheter. Att malmvinsten det oakadt kunnat uppehållas vid omkring 7000 skeppund härrör deraf, att Guldsmedshytteverkets hufvudgrufva, Erikagrufvan, fortsatt på djupet med en ovanligt stor och vacker malmfyndighet; att brytningen i denna grufva särdeles forcerats och att genom soffring af de senare årens varp åtskillig malm vunnits. Numera har dock malmfyndigheten i nämnde grufva, som upptogs 1844, börjat betydligt aftaga, derförutom en stor del af den erhållna malmen varit så svag, att den icke kunnat användas, utan måst afläggas, till dess stamp och vaskverk för koncentrerung af malmen kan blifva anlagdt. I Guldsmedshytteverkets öfriga grufvor har malmen antingen alldeles utgått eller ock så aftagit i mäktighet, att de icke utan förlust kunna vidare bearbetas.

Kopparmalm tillgångarne hafva inom 5:te Bergmästaredistriktet på ett märkbart sätt tilltagit. Gamla Kopparbergsgrufvan har ej någonsin tillföre brutits med så stora synliga tillgångar och med så samlad och rik malm, som nu. Å Kafveltorpsfältet synes visserligen malmen i 2 förut hoppgifvande grufvor vara utgången, men i en ny, Ängsgrufvan, är deremot en stor och särdeles vacker malm blottad. Uti Håkansbodafältet, som några år lemnat ringa malm mot gråberget, hafva nya tillgångar yppats; enahanda förhållande äger ock rum vid Mårdshyttefältet, hvarest malmen dock är mycket svag. Inom 6:te Bergmästaredistriktet har kopparmalm brutits endast i Läggesta grufva i Askersunds socken år 1857, då der uppfordrades 1,500 Sk $\text{\textasciix}$ T.V., och vid Wena i Hammars socken år 1857, då 618 Sk $\text{\textasciix}$ T.V. erhöles, samt år 1860, då malmvinsten utgjorde 1,224 Sk $\text{\textasciix}$.

Någon brytning af *koboltmalm* å Wenafältet under den tid berättelsen omfattar är icke uppgifven; men deremot har brytning af *zinkmalmer* i södra delen af länet betydligt tilltagit och lemnat tillfälle till god arbetsförtjenst åt befolkningen derstädes. Dessa inom Lerbäcks och Hammars socknar å Isåsens samt Öfra och Nedra Knalla hemmans mark befintliga malmer hafva väl varit länge kända och äfven föremål för arbete, men först med året 1857, då Belgiska bolaget La Vieille Montagne, blef ägare till de förnämsta grufvorna, kan man säga, att en verklig grufverörelse här börjat. Detta bolag, som under de sista åren byggt jernväg af 1½ mils längd från grufvorna till Åmmeberg vid sjön Wettern, har nemligen å nyssnämnde ställe efter en storartad plan uppfört verkstäder för malmens bokning och vaskning. Så länge dessa byggnader icke varit färdiga, hafva dock vid grufvorna blott förberedande arbeten skett. Sålunda har under år 1860 zinkmalmsuppfordringen utgjort endast 4,720 Sk $\text{\textasciix}$ T.V. I samma trakt hafva under de sista åren äfven några zinkmalmsgrufvor blifvit upptagne af ett Svenskt bolag, som dock ännu ej verkställt annat, än såkallade försöksarbeten till malmlagrets närmare undersökning. Uppfordringen ur dessa grufvor var år 1860 1,680 Sk $\text{\textasciix}$ T.V. Vid det utländska bolagets grufvor voro nämnde år anställde 159 arbetare och vid det svenska bolagets 20.

Tab. Litt. D. Följande tabell Litt. D visar malmuppfordringen under de ifrågavarande fem åren.

Tab. Litt. D.

Malmuppfordring.

		1856.	1857.	1858.	1859.	1860.
<i>Inom 5:te Distriktet:</i>						
Bly- och Silfvermalm	Sk $\text{\textasciix}$ B.V.	8,100	5,889	6,336	7,807	6,390
Kopparmalm	» »	20,395	15,189	17,838	27,019	39,807
Jernmalm	Sk $\text{\textasciix}$ T.V.	186,904	192,272	191,550	162,229	158,350
<i>Inom 6:te Distriktet:</i>						
Kopparmalm	» »	—	—	2,168	—	1,224
Jernmalm	» »	256,784	272,795	243,547	241,236	228,407

Enligt uppgift för år 1860 hade detta år blifvit nedsmälta vid hyttorna inom 6:te Distriktet följande belopp *jernmalm*, nemligen i Nora bergslags hyttor ..... Skæ T.V. 133,710,

i Carlskoga » »	» »	93,599,
i Lekebergs » »	» »	42,191,
i Lerbäcks » »	» »	<u>27,201,</u> 296,701,

hvilket belopp alltså öfverstiger 1859 års malmuppfordring och visar, att malm till blåsningarne inom distriktet hemtas äfven från främmande grufvor. Detta gäller dock endast för Carlskoga bergslags masugnar, som taga en del af sitt malmbehof från Wermlands närbelägna grufvor. Deremot äger en ganska betydlig försändning af malmer rum från Nora bergslag till hyttor utom länet. Från Stribergs malmfält i Nora socken försäljes isynnerhet malm till masugnarne på rikets östra kust.

Uti de större gruffälten hafva malmfyndigheterna blifvit allt mer och mer blottade, arbetsmethoderna förbättrade och grufvebrytningen så ordnad, att malm nu kan med lätthet årligen upptagas till dubbla eller tredubbla beloppet mot förr. Att malmuppfordringen det oaktadt något aftagit under senaste åren beror på minskad koltillgång för malmens tillgodogörande. Om tillgång på kol funnes eller lättare kommunikationer erhöles, så att utfrakt af jernmalm blefve möjlig, kunde malmuppfordringen lätteligen fördubblas.

Tillverkningen af silfver, bly och silfverglitt har inom 5:te Bergmästaredistriktet lemnat det resul- Tab. Litt. E. tat, som följande tab. Litt. E utvisar.

Tillverkning af silfver har ägt rum endast vid Guldsmedshyttan och af bly hufvudsakligen derstädes, men år 1856 äfven vid Bornshyttan och år 1859 vid Kafveltorp till obetydligt belopp. Om icke några nya fyndigheter i Guldsmedshyttetrakten snart blottas, kommer silfver- och blytillverkningen att i betydlig mån aftaga. Den minskade tillverkningen härrör af förminskade tillgångar på den silfverrika Siggeboda-malmen.

I stället för *trädkol*, på hvilka priset hvarje år stigit, hafva coakes och på sista åren äfven bränntorf blifvit använda. Då det år 1856 erfordrades 1,850 läster trädkol för blysmältningen, användes år 1860, jemte 3,060 tunnor coakes, endast 617 läster trädkol; en tunna coakes anses motsvara 7 tunnor trädkol och 1½ tunna bränntorf 1 tunna trädkol.

Koppartillverkningen inom 5:te Bergmästaredistriktet bedrefs till år 1858 vid 2 verk, Flögfors och Ljusnarsberg; — sistnämnde år tillkom ett nytt kopparverk, Kafveltorps profhytta, hvilket intagit det rum, som Krokfors gjuteri förut innehafte. Tillverkningen visar följande resultat:

1856	1857	1858	1859	1860
676 Skæ 7 Læ 18 æ	652: 10. 13.	887: 11. 5.	1,233: 19. 1.	1,717: 2. 6.

Den förökade tillverkningen har härledt sig ifrån de uti Ljusnarsbergs- och Kafveltorpsfälten yppade ovanligt vackra malmgångar, hvilka synas allt mer tillväxa; äfven vid denna tillverkning hafva coakes i stället för trädkol blifvit använda.

Inom 6:te Bergmästaredistriktet finnes, för utsmidning af gammal koppar till plåt, en verkstad vid Mårdsätter, hvarest tillverkningen utgjort i V.V.

Tab. Litt. E.

Tillverkning inom 5:te Bergmästaredistriktet af

	Silfver.		Bly.			Silfverglitt.		
	Skæ.	Lod.	Skæ.	Læ.	æ.	Skæ.	Læ.	æ.
År 1856..... B.V.	984	5	1,219	19	7	99	—	2
» 1857..... »	984	12	1,041	15	—	116	1	—
» 1858..... »	1,081	13	1,138	—	—	85	15	—
» 1859..... »	899	11	1,223	1	—	44	15	10
» 1860..... »	792	3	1,387	15	19	71	6	4

1856	1857	1858	1859	1860
41 Skå 17 Lå 17½ α	14: 15. 15.	9: 2. 18½.	33: —. 10½.	42: 10. 17.

I den inom sistnämnde distrikt vid Laggesta år 1856 uppförda, numera nedlagda, kopparhytta hafva 25 Skå St.V. garkoppar blifvit 1857 tillverkade.

Tab. Litt. F. *Tackjärnställverkningens* belopp inom 5:te Bergmästaredistriktet uppgifves på sätt nedanstående tab. Litt. F utvisar. Inom 6:te Bergmästaredistriktet hafva tillverkats:

1856	1857	1858	1859	1860
117,601 Skå.	110,062 Skå 18 Lå 10 α	133,474: 1. 16.	144,408: 25. 12.	150,318: 9. 4.

Af förestående visar sig, att tillverkningen af tackjern för detta qvinvennium öfverstigit de näst föregående årens, och att denna handtering, som utgör länets andra hufvudnärning, är i fortsatt stigande. Genom nya byggnader och förbättringar å masugnarne, bättre rostning och beskickning af malmer samt förbättrade arbetsmetoder i allmänhet har ock utbytet af tackjern blifvit så förökadt och, oaktadt stegrade arbetspriser, tillverkningskostnaden så nedsatt, att äfven med de höjda kolpriserne handteringen kunnat med fördel bedrivas och skall med förbättrade kommunikationer och derigenom lättadt tillfälle till afsättning ofelbart än mer stiga.

Det enda inom 5:te Bergmästaredistriktet befintliga gjuteri Krokfors, flyttades 1858 till Höjen nära Arboga inom Westmanlands län. Gjutgodstillverkningen vid Krokfors före denna flyttning uppgifves hafva utgjort, 1856: 1,860 Skå 16 Lå 12 α, 1857: 1,947: 17. 7. och 1858: 1,239: 15. 17.

Inom 6:te Bergmästaredistriktet har gjuteriet vid Carlsdal blifvit nedlagdt. Vid Brevens bruk, der gjuteriet är förenadt med mekanisk verkstad, har gjutgodstillverkningen utgjort:

1856	1857	1858	1859	1860
1,797 Skå 5 Lå 10 α	1,624: 10.	1,238:	906:	779: B.V.

Stång- och ännesjärntillverkningen har inom 5:te Bergmästaredistriktet bedrivits vid 27 bruk, och der tillverkats:

1856	1857	1858	1859	1860
57,176 Skå 2 Lå 5 α	56,300: 18. 10.	61,779: 15. 11.	61,591: 11. 4.	67,351: 4. 10. B.V.

Inom 6:te Bergmästaredistriktet har stångjärnställverkningen utgjort:

1856	1857	1858	1859	1860
58,198 Skå 16 Lå 7 α	61,621: 1. 3.	45,400: 14. 9.	50,441: 5. 9.	61,767: 19. 6. B.V.

År 1860 bedrefs stångjärnställverkningen vid 57 verk. Under perioden nedlagde bruk äro: Säfsjö, Warnäs, Ullnäs, Frösvidal och Axbergshammar. Vid Elfstorp har ett nytt verk tillkommit, och för ett dylikt vid Lund hafva privilegier meddelats i slutet af 1859, utan att derstädes vid följande årets slut något utsmide annu börjat. Vid fem verk, Hellefors, Carlsdal, Elfstorp, Finnåker och Gryt är Lancastershiresmidemetoden införd och vid Hellefors och Gryt större valsverk anlagde. För butsmide finnes ett verk med 2 hårdar och Franche Comté-smide är infördt å åtskilliga ställen, men vid de flesta bruk begagnas annu Tysk-smide.

Tab. Litt. F.

Tackjärnställverkning i 5:te Bergmästaredistriktet.

	T.V.	Smidestackjern.			Gjuttackjern.		
		Skå.	Lå.	α.	Skå.	Lå.	α.
År 1856.....		106,079	3	3	3,625	12	10
» 1857.....	»	102,866	25	—	3,352	11	12
» 1858.....	»	119,222	5	—	3,963	22	3
» 1859.....	»	127,142	2	15	3,603	10	—
» 1860.....	»	108,547	23	5	3,946	18	17

Tillverkningen af manufaktursmide inom 5:te Bergmästaredistriktet inhemtas af följande uppgift:

1856	1857	1858	1859	1860
5,431 Sk α 15 L α 12 α	5,281: 11. 2.	4,878: 14. 8.	5,025: 3. 3.	4,012: 5. 2. B. V.

I 6:te Bergmästaredistriktet, hvarest 1860 funnos 24 manufakturmedjor med en arbetspersonal af 74 smeder och 92 lärningar, har tillverkningen utgjort:

1856	1857	1858	1859	1860
12,561 Sk α 17 L α 15 α	13,712: 1. 9.	12,956: 17. 11.	15,692: 10. 3.	10,609: —. 3.

Af uppgifne 24 verkstäder hafva 4 tillkommit under de år, berättelsen afser, nemligen 1857 en smedja för 1 knipp- och 2 spikhamrar vid Svartå, 1858 en spikhammare vid Dalby i Hammars socken, och 1860 en smedja för 2 hamrar till spik och svartsmide vid Klockarhyttan i Lerbäcks socken samt en smedja med 3 spikhamrar vid Nedra Degerfors, hvarförutom manufakturverkstaden vid Bofors blifvit sistnämnde år utvidgad med en stålugn.

De framsteg bergsmannanäringen inom länet gjort under den tiderymd, denna berättelse omfattar, torde till det mesta böra tillgodoräknas tackjernstillverkningen, hvilken, alltifrån frigifvandet af handel med denna vara år 1855, uppdrifvits så mycket skogstillgångarne tillätit. Det har dock icke varit ett jemnt fortskridande, emedan den i slutet af det annars lyckosamma året 1857 inträffade allmänna rubbningen i landets kreditförhållanden äfven inverkat på denna industri och något hämmat dess utveckling. Först med året 1860 kan den derföre sägas hafva trädt framom den ståndpunkt, som innehades 1857. Lif och verksamhet hafva dock aldrig upphört att vara rådande inom denna näringsgren, och sådant har kommit tillgodo icke minst arbetarebefolkningen, som vid bergverken kunnat betinga sig goda arbetslöner och haft i allmänhet jemn förtjenst. Dessa gynnsamma förhållanden hafva isynnerhet förbättrat ställningen för grufvepersonalen, hvilken fordom varit sämst lottad och till och med ofta saknat tak öfver hufvudet i grannskapet af det ställe, der han arbetade. Numera uppbyggas deremot årligen vid de större gruffälten bostäder och inrättas torplägenheter åt deras arbetare, som, när de sålunda erhålla egna hemvist, äfven gerna fästa sig vid det gruffält, hvarunder detta lyder, och sålunda icke längre tillhöra den lösa befolkningen. Vid de större gruffälten äro äfven inrättade *skolor* för arbetarnes barn, och i sammanhang med dessa undervisningsanstalter stå *länebibliothek*, som af arbetarne på lediga stunder flitigt anlitas. Genom Kongl. Förordningen den 20 September 1859 om utsträckt frihet för bergshandteringen hafva bruks- och hyttearbetare erhållit samma ställning, som fabriksarbetare i allmänhet. En vigtig förändring har härigenom inträdt, men då denna Kongl. Förordning icke börjat tillämpas förr än med slutet af året 1860, kan det inflytande den må hafva haft i detta eller andra hänseenden nu icke blifva föremål för utredning.

Tillverkningen af *alun* är uppgifven för 1856 till 1,700 tunnor, 1857 1,710 t:r, 1858 2,170 t:r, 1859 2,109 t:r och 1860 2,250 t:r. Ehuru i stigande uppgår tillverkningen ännu icke till det belopp, som under gynnsammare konjunkurer förr var vanligt.

Svafveltillverkningen vid Dylta har afkastat:

1856	1857	1858	1859	1860
250 Sk α 18 L α	238: 13.	223: 14.	236: 5.	228: 9. B.V.

Vid Dylta har dessutom tillverkats följande belopp *vitriol*: 1856, 1857 och 1858 hvardera året 510 Sk α , 1859 376 Sk α och 1860 584 Sk α St.V.

Rödfärgstillverkningen, som bedrifves vid Dylta och Ridkärn, å sistnämnde ställe dock obetydligt, uppgick 1856 till 4,273 t:r, 1857 till 3,987 t:r, 1858 till 3,974 t:r, 1859 till 4,403 t:r och 1860 till 2,680 t:r.

Det i Lerbäcks socken såsom *binäring* bedrifna *nubb-* och *spiksmidet* för hand har tilltagit, så att årliga tillverkningsvärdet nu kan skattas till vid pass 200,000 R:dr. Dessutom tillverkas i samma socken *saxar* och

liar för ett sammanlagdt årligt värde af omkring 25,000 R:dr, allt Riksmünt. Detta smide afsattes öfver hela riket och äfven till någon mindre del å utrikes ort.

Vid det under qvinvenniet färdigbyggda *glasbruket* vid Hammar har tillverkningen år 1860 utgjort omkring 600,000 buteljer.

År 1858 anlades vid Gyttopp ett *krutbruk*, hvarest år 1859 tillverkades 800 centner krut med 7 arbetare och 1860 1,600 centner med 9 arbetare.

Kalkugnar och *tegelslagerier* hafva lemnat god afkastning. Brytning af takskiffer och huggning af qvarnstenar äger rum inom Nora bergslag, hvarest ock en art marmor brutits i grannskapet af sjön Wickern.

Tab. N:o 7. Rörande antalet och beskaffenheten af de inom länet befintlige grufvor, bergverk, manufakturinrättningar, fabriker och handtverkerier samt der anställde arbetare, åberopas i öfrigt bilagde tabell N:o 7.

De flesta af de inom länet befintliga, i tabellen upptagna *brännerier* äro belägna i Sundbo härad i länets sydligaste del. Den här högt uppdrifna potatesodlingen, vanan vid handteringen och tillgång på skog skola säkert bidraga dertill, att bränvinsbränning i dessa trakter ännu länge fortfarande kommer att idkas. Allmogen derstädes har ock hittills visat mycken obenägenhet mot minskning af potatesodlingen, enär i sammanhang dermed en genomgripande förändring i åkerbruket derstädes ovilkorligen måste ske. Det tillverkade bränvinet uppköpes till en stor del af åtskillige inom Askersunds landsförsamling boende landtmän, hvilka idka partihandel med sådan vara, den de jemväl inom Östergötland pläga uppköpa, hvarest den afsattes, hufvudsakligen på Nora, Christinehamn och Filipstad.

Såsom *binäring* idkas af allmogen i Hardemo socken handel med *oxar*, som uppköpas å marknaderna i södra och vestra orterna samt sedermera gödas och försäljas på Stockholm. Den i allmogens hus förr vanliga tillverkningen af ylle-, linne- och bomullsväfnader till afsalu har, i anseende till lättheten att för godt pris erhålla så kalladt köptyg, numera nästan alldeles upphört. Gröfre laggkärl och korgar förfärdigas i skogsbygderna samt på ett och annat ställe enkla *tröskverk*. I Hardemo härad tillverkas så kallade *långåsplogar*, allt detta dock i mindre skala. I samma härad, äfvensom i Kumla och Wiby socknar, förfärdigas *skodon* i stor mängd och afsättas på Örebro, Köping och andra orter. Den fattigare befolkningen i Halsbergs socken sysselsätter sig med *halmflätning*. Vid Rå numera upphörda skeppsvarf i Hammars socken byggdes 1858 en galeas för 15,000 R:dr, hvarjemte åtskilliga mindre farkoster förbyggdes för 6,000 R:dr R:mt. Af hvad nu blifvit anfördt visar sig noggsamt, att länets befolkning icke saknar idoghet och konstskicklighet, men någon betydande utveckling af någon bland förenämnde näringsgrenar, med undantag af handsmidet i Lerbäck, har icke ägt rum.

Fiske idkas i Wettern och Hjelmaren samt i andra sjöar och strömmar, men icke af någon betydighet, och med *jagt* sysselsätter sig en och annan i skogsbygden boende person, dock mera för nöjets än afkastningens skull.

Den *transportled*, som mest begagnas för malmförsändningar från Nora bergslag till hyttor både inom och utom länet, är jernvägen från Nora till Örebro och Arboga. Till Nora föres då malmen med dragare. Från Stribergs malmfält begagnas den så kallade Stribergs jernväg till sjön Saxen, hvarest åter vidtager båtled, dels till Gyttopp, vid norra ändan af sjön Wickern, och dels till Wickersvik, vid södra ändan af samma sjö. Från Gyttopp föres malmen landvägen $\frac{1}{2}$ mil till Nora. Från upplagsplatsen Wickersvik begagnas deremot en egentligen så kallad malmväg, som endast är farbar om vintern och går öfver eller förbi sjön Elf-lången till Snöbergshyttan vid sjön Rösimmen, der vägen delar sig åt vester till Carlskoga och åt söder till Lekhytte gästgifvaregård, hvarest stora landsvägen genom Lekebergslagen träffas. Efter denna led forslas äfven en stor del af malmen från Dalkarlsbergs betydliga grufvor, som äro belägna i grannskapet af Wickersvik. Ett förslag är derföre å bane, och nödiga undersökningar hafva under året 1860 skett, för att ersätta denna malmväg med en jernbana, som skulle förena sjöarne Wickern och Möckeln, men ännu har, såsom be-

kant, detta förslag icke kommit till utförande. Lindes och Nya Kopparbergs bergslager lida mycket af försvårade kommunikationer, särdeles den senare med sina stora tillverkningar. Sedan det blifvit omöjligt att, nästan till hvad pris som helst, finna dragare till utfrakten af Nya Kopparbergs bergslags effekter, har af nödtvång en väg till närmaste jernvägsstation Frövi åstadkommits, visserligen icke lätt och bekväm eller lindrande transportkostnaden, men, ehuru mindre tjenlig genom sina många omlastningar, likväl görande det möjligt att utkomma med bergslagens tillverkningar; denna utfartsväg är följande: från Nya Kopparbergs kyrka till Blåmansbäcken $\frac{3}{4}$ mil landsväg, derifrån öfver Norr- och Sörsjöarne 1 mil båtled, till Gösarhyttan $\frac{1}{4}$ mil ny körväg, i Storån till Jönshyttan $\frac{3}{4}$ mil båtled, förbi Jönshyttetallet $\frac{1}{16}$ mil ny körväg, i Storån och öfver Rossvälen till Lindes stad $\frac{1}{2}$ mil båtled, till Wedevägs bruk $\frac{3}{4}$ mil landsväg, till Wedevägssjön $\frac{1}{16}$ mil ny körväg, derifrån öfver Wedevägssjöarne $\frac{1}{2}$ mil båtled, till Frövi jernvägsstation $\frac{3}{4}$ mil ny körväg, och från Frövi vidare på jernväg till Arboga.

Å denna väg fraktas nu största delen af Nya Kopparbergs samt en del af Lindes och Ramsbergs bergverkstillverkningar. Öfriga delen af dessa bergslagers produkter föres på landsväg, antingen direkte till Arboga eller ock till närmaste jernvägsstation. Coakes, hvaraf för kopparverken i Nya Kopparberget fordras 10 å 15,000 tunnor samt för Guldsmedshytte och Flögforsverken i Lindes socken omkring 8,000 tunnor, måste nu gå på jernväg från Arboga till Nora och derifrån landvägen till Linde eller ock från Arboga landvägen till Linde och derifrån på båt till Guldsmedshyttan. Af allt detta framgår klart vigten för dessa trakter af en jernväg eller åtminstone en hästbana från Frövi till Linde och vidare till Nya Kopparberget. Hjulsjö bergslags tillverkningar forslas dels landvägen, dels ock land- och sjöväg 4 mil till Nora samt vidare på jernväg till Arboga eller Örebro.

Alla bruks- och bergverkstillverkningar från Hellefors bergslag gå, med undantag af en mindre del, som forslas landvägen till Nora, Christinehamn eller Filipstad, följande väg: från Hellefors bruk till Saxhyttan, landsväg; i Saxen, båtled; derifrån till Yngen, jernväg; till Gammelkroppa, båtled; till Östersjön, jernväg; på Östersjön, båtled; till Lillfors, jernväg; till Sjöändan, båtled; till Christinehamn, jernväg; tillsammans $8\frac{1}{4}$ mil och vidare sjövägen till Göteborg. Grythytte bruks- och bergverksprodukter gå till en del samma väg som Hellefors och i öfrigt landvägen till Nora, Christinehamn eller Filipstad.

Bruksägare i Öster- och Wester-Nerike forsla sina tillverkningar till Örebro, Askersund, Christinehamn eller Derböls hamn vid Hjelmaren; och afgå effekterna vidare från Örebro och Derböl till Stockholm samt från öfrige uppgifne städer till Göteborg. Endast Frötuna bruk har förmån af jernväg för sina effekters forsling till bruket och från detsamma till Arboga hamn.

4. Kommunikationsanstalter och varubyten.

Då statens jernvägar icke utgöra särskildt föremål för denna berättelse, må här endast nämnas, att arbetet på vestra stambanan inom länet börjades hösten 1860 och hade vid årets slut så framskridit, att på åtskilliga sträckor jernvägsbank fanns upplagd.

A) Landskommunikationer.

1) Enskilda bolags *Jernvägar*. Den under namn af Kongl. Svenska Aktiebolaget för jernväg mellan Köping och Hult privilegierade association har, efter hvad känt är, fullbordat jernvägsarbetet endast mellan Örebro och Arboga, hvarjemte vid denna bana ett särskildt bolag knutit en jernväg, som från Dylta station förer till Nora och benämnes Nora—Ervalla jernväg. Erhållen uppgift å trafiken på dessa båda banor bifogas härhos i den på följande sida stående tab. Litt. G.

Tab. Litt. G.

Jernväg till $1\frac{1}{2}$ miles längd är på bekostnad af bolaget Vieille Montagne under anläggning mellan Åmmeberg och Isåsens zinkgrufvor samt afsedd för forsling af zinkmalm från grufvorna till de utmed Wetteren vid Åmmeberg anlagde vaskinrättningar. Kostnaden för denna jernväg, fullt färdig, är beräknad till 450,000 R:dr R:mt.

Utom ofvanberörde jernvägar, hvilka äro afsedda för lokomotiv, har en jernväg för hästkraft blifvit under qvinqvenniet fullbordad från Stribergs grufvefält till Källeviken vid sjön Saxen, i sammanhang med båt-fart öfver sjöarne Saxen och Wickern till lastageplatserna vid Wickersvik och Gyttrorp. Anläggningskostnaden för denna jernväg uppgår till 97,300 R:dr 96 öre, deruti inberäknad kostnaden för fastighetsinköp, anskaffande af ångbogseringsfartyg och lastpråmar m. m. Till anläggningen erhöles 1855 ett statslån af 30,000 R:dr R:mt, och hvad derutöfver åtgått har blifvit uttaxerad på delegarne.

För forsling af brukseffekter från Grythytte och Hellefors bergslager begagnas ock, på sätt förut är nämndt, den inom Filipstads bergslag från Saxen till sjön Yngen anlagda jernväg för hästkraft, hvarefter effekterna forslas på de Wermländska vattendragen och jernvägarne till Christinehamn.

Tab. No 8. 2) Allmänna Landsvägar jemte Härad- och Socknevägar. Dessa vägar, i afseende å hvilkas längd bilagde tabell N:o 8 i underdånighet åberopas, äro i allmänhet fasta och goda, utom på ett och annat ställe i sydligaste delen af länet och i bergslagen, hvarest stark trafik, brist på tjenligt grusningsämne eller vägarne läge på jäsjord orsaka deras mindre goda beskaffenhet.

Under qvinqvenniet hafva längre sträckor af lands- och häradsvägarne blifvit utlagde till den i lag föreskrifna bredd, som de förut saknade. De vägomläggningar, som i tabellen upptagas, äro dels vid Palsboda station i Skyllersta socken, der $\frac{1}{2}$ -dels mils väg blifvit i sammanhang med anläggning af statens jernväg, genom Jernvägsstyrelsens försorg, omlagd, dels ock i Lerbäcks och Hammars socknar samt på Askersunds stads ägor, hvarest en väglängd af tillsammans $1\frac{1}{2}$ mil blifvit, för undvikande af flera svåra och branta backar, omlagd, hvartill i statsanslag erhållits 18,000 R:dr, derförutom kommunerne bidragit med 5,991 R:dr 82 öre, allt Riksmynt. Omläggning af allmän väg har, utom några mindre dylika arbeten å ställen, der jernväg kommit i beröring med landsväg, derjemte ägt rum till omkring 2,000 fots längd i närheten af Fellingsbro jernvägsstation och bekostats af Köping—Hults jernvägsbolag. Utom ofvanberörde vägförbättringar har den år 1855 påbörjade väg- och brobyggnaden öfver Hammars stora färjesund blifvit 1858 fullbordad och afsynad. Längden af denna byggnad utgör 832 fot, och kostnaden därför uppgår till 73,519 R:dr 96 öre R:mt, hvaraf 67,500 R:dr lemnats af statsverket såsom anslag utan återbetalningsskyldighet och återstoden 6,019 R:dr 96 öre tillskjutits af kommunen. Väg- eller bropenningar uppbäras hvarken der eller annorstädes inom länet. Slutligen må ock nämnas, att Finnåkers och Grönbo bruksägare anlagt ny väg om $\frac{3}{4}$ -dels mils längd för direkt kommunikation mellan nämnde båda bruk.

Alla inom länet befintliga större broar byggas och underhållas af kommunerna, och 3 sådana hafva under perioden blifvit ombyggda.

Vid qvinqvenniets slut funnos i länet 3 färjor, den ena öfver Torrvärpsund i Grythytte socken, der färjpenningar erlades med 12 öre för häst och åkdon, den andra öfver Hammars lilla färjesund i Hammars soc-

Tab. Litt. G. Trafiken å Örebro—Arboga och Örebro—Nora jernvägarne åren 1858—1861.

	Passagerare.					Inkomst af Lustresor. R:dr R:mt.	Afgift för Paketer, Vagnar, Hästar och Hundar samt Post- och Tillskottsafgifter.	Gods och Boskap.		Summa inkomst. R:dr R:mt.	Tillökningsprocent
	1:a klass.	2:a klass.	3:e klass.	Summa	Inkomst R:dr R:mt.			Centner.	Afgift. R:dr R:mt.		
1858	4,429	18,004	35,488	57,921	84,934,50	5,814,45	8,184,22	623,887,41	87,230,26	186,163,43	—
1859	4,539	18,558	41,040	64,137	90,374,98	2,439,92	9,556,29	893,204,55	113,992,46	216,363,65	—
Skilnad mellan 1858 och 1859 årens trafik	+ 110	+ 554	+ 5,552	+ 6,216	+ 5,440,48	— 3,374,53	+ 1,372,07	+ 269,317,14	+ 26,762,20	+ 30,200,22	16,2
1860	4,127	17,950	41,357	63,434	89,737,77	1,149,32	9,109,98	996,685,39	130,412,53	230,409,65	—
Skilnad mellan 1859 och 1860 årens trafik	— 412	— 608	+ 317	— 703	— 637,21	— 1,290,60	— 446,31	+ 103,480,84	+ 16,420,12	+ 14,046	6,5
1861	3,977	17,821	39,809	61,607	93,641,92	—	12,306,22	1,096,153,03	155,223,40	261,171,54	—
Skilnad mellan 1860 och 1861 årens trafik	— 150	— 129	— 1,548	— 1,827	+ 3,904,15	— 1,149,32	+ 3,196,24	+ 99,467,64	+ 24,810,82	+ 30,761,89	13,4
" " 1858 och 1861 " "	— 452	— 183	+ 4,321	+ 3,686	+ 8,707,42	— 5,814,45	+ 4,122	+ 472,265,62	+ 67,993,14	+ 75,008,11	40,3

ken, hvarest afgiften utgjorde hälften af nyssnämnde belopp, och den tredje öfver Käckssundet i Bjurkärens socken.

Å länets allmänna vägar funnos vid samma tid omkring 680 *grindar*, hvaraf endast ett mindre antal kom på de större vägarne.

Gästgifveriernas antal inom länet utgjorde vid 1860 års slut 49, städernas och en jemlikt Konungens Befallningshafvandes utslag den 4 November 1858 nyanlagd gästgifvaregård vid Elfhyttan i Nora socken deruti inberäknade. Inom Carlskoga socken har Nolby gästgifveri blifvit, i följd af Konungens Befallningshafvandes utslag den 18 Mars 1858, flyttadt till vestra Kedjeåsen.

Skjutsentreprenad har tillvägabragts öfverallt, utom vid 3 mindre gästgifverier Nyttorp, Loka och Dunsjö, hvartill 1860 kommit Kils-Blacksta, der förut ingången entreprenad upphörde den 1 Augusti sistnämnde år, hufvudsakligen af det skäl, att nästan ingen skjuts derifrån påkallats, sedan jernbanan mellan Nora och Örebro blifvit färdig.

I anledning af den genom Kongl. Kungörelsen den 11 December 1857 meddelade föreskrift om förhöjning i skjutslegan från 1858 års början, hafva de afgifter, som erläggas af de skjutsskyldige till entreprenörerne, blifvit efter vederbörandes hörande nedsatte å flera gästgifvaregårdar, vanligtvis med $\frac{1}{4}$ -del af den förut bestämda summan, och ehuru afgifterna vid de sedermera 1860 hållna entreprenad-auktioner uppgått till något högre belopp än tillföre, särdeles vid de större gästgifvaregårdarne, hafva de skjutsskyldige i allmänhet icke dragit i betänkande att erlægga den ifrågasatta förhöjningen och synas vilja göra allt för att undvika en återgång till den fordna håll- och reservskjutsen. Emellertid ställa sig dessa afgifter högst olika, enär de variera så betydligt, som från 1 R:dr 87 öre ända till 86 R:dr per hemman, hvaruti dock genom onreglering och tillökning af det mest betungade skjutslaget rättelse till en del kunnat ske; att en pålaga, som stundom faller så ojemnt, lätt uppväcker missnöje och knot synes ej underligt.

Postkontor finnas ett i hvarje af länets städer, dessutom 5 *Postexpeditioner*, i Nya Kopparberget, Grythytted, Ramundeboda, Carlskoga och Ramsberg, den sistnämnde inrättad år 1860. Först efter periodens slut har en poststation tillkommit. Postföringen bestrides af 31 postgårdar, utgörande tillsammans 23 mantal. Den dessa hemman åliggande ordinarie postforsling har under perioden utgjort $6,171\frac{1}{6}$ mil årligen eller i medeltal för hvarje helt hemman $268\frac{1}{6}$ mil per år. År 1856 öppnades ny postgång mellan Askersund och Ramundeboda. 1858 inrättades snällposter till Mariestad och Carlstad. 1859 började posten transporteras 2 gånger i veckan å Mälaren till och ifrån Arboga samt derifrån å jernväg till Örebro, och i December månad år 1860 öppnades diligensfart för passagerare, paketer och post mellan Örebro och Töreboda. Utom nämnde postbefordring har postforsling skett dels efter kontrakt med enskilda personer, dels ock på gästgifvareskjuts.

Kronobrefbäringen i länet, ordnad genom Konungens Befallningshafvandes utslag den 8 November 1854, var vid slutet af år 1860 ställd på entreprenad öfverallt, utom i Vester-Nerikes fögderi samt Sköllersta och Fellingsbro härader. Entreprenad-avgifterna variera mellan 75 R:dr inom Grythytte härad och 1,400 R:dr inom Örebro härad. Inom Vester-Nerikes fögderi utgjordes brefbäringskyldigheten af vissa dertill anslagne hemman samt inom Sköllersta och Fellingsbro härader emot ersättning, hvarom blifvit inför domstolarne öfverenskommet.

Varuforsling med jern, malm och andra effekter verkställes af brukens underhafvande och några bland sjelfägande allmogen, dock ingenstädes till sådan betydenhet, att den kan betraktas som näringsgren.

B). *Sjökommunikationer*. Intill 1857 års höst bestreds *ångbåtstrafiken* mellan Örebro och Stockholm af passagerarefartygen Mälaren om 80 och Örebro om 30 samt lastångfartyget Nerike om 24 hästkrafters machin, men sedan jernvägen mellan Örebro och Arboga öppnats för trafik i September månad samma år, upphörde de båda förstnämnde fartygen med sina resor på Örebro. Ångfartyget Nerike fortfor deremot att göra regelbundna turer mellan nämnde stad och hufvudstaden, hvarjemte ett nytt ångfartyg Hjelmaren med machin

om 30 hästars kraft 1858 tillkom på samma linie. Mellan Askersund samt Motala, Wadstena och Göteborg har kommunikationen underhållits af lastångfartygen Askersund med 30, Prins August med 25 och Wettertern med 24 hästars machin, af hvilka fartyg Prins August före periodens slut, i följd af försäljning, upphörde med resorna på Askersund. För person- och varutrafik från Linde till Guldsmedshyttan och andra ställen vid sjön Rossvälen har ett mindre ångfartyg blifvit genom ett enskildt bolags försorg anskaffadt.

I öfrigt idkades år 1860 fraktfart på Hjelmaren med 9 segelfartyg om 273,60 lästers drägtighet, tillhörige Örebro rederibolag, och på Wettertern med 2 fartyg, dragande omkring 70 läster, tillhörige Askersunds stads innevånare. Fartyg och båtar af 5 läster och derutöfver, tillhörige landtmän, uppgingo inom länet nämnde år till 37 om 623 läster.

Kusthamnar finnas vid Schebäck straxt öster om Örebro vid Svartåns utlopp i vestra Hjelmaren, vid Derböl i Lennäs socken på Hjelmarens södra strand, och vid Askersund. Segeldjupet i Hjelmaren och Hjelmare kanal utgör 7,5 fot. Några nybyggnader vid dessa hamnar hafva icke uppgifvits vara under qvinqvinniet verkställda.

I afseende å längd och rigtning af de hufvudsakligaste *trafiklinierne* å insjöar och floder återopas i underdånighet hvad förut är anfördt under 3:dje afdelningen i fråga om transportleder för effekter från bruk och bergverk i norra delarne af länet. På sjön Wickern bestrides denna trafik af ett mindre lastångfartyg med pråmar.

Tab. Litt. H. Den enda inom länet befintliga *kanalanläggning* är Knappfors kanal med sluss, som fullbordades år 1853 med en anläggningskostnad af 54,976 R:dr 74 öre R:mt, hvaraf 17,000 R:dr erhöles såsom statsbidrag. Kanalbolaget har dessutom bekostat betydliga rensningar, såväl i Timselven nedanför Knappfors sluss, som isynnerhet mellan slussen och sjön Alkvettern, hvarigenom vattenytan i denna jemte flere andra sjöar blifvit reglerad. Kostnaden för detta sista företag, som ännu ej är fullt färdigt och hvartill staten särskildt bidragit med 4,500 R:dr, ökar ofvannämnde anläggningskostnad med 10,000 R:dr, och torde ytterligare påfordra 1,000 R:dr. Kanalen är 100 fot lång och 20 fot bred samt beräknad för 5 fots djupgående fartyg. Genom denna kanal sammanbindes Timselvrens lugnvatten vid Björkborns faktori $\frac{1}{3}$ -dels mil från sjön Möckeln med sjön Alkvettern och vidare derigenom med det 6 mil långa vattendrag, som, numera försedt med kanaler, der så erfordras, berör Christinehamn-Sjöändans jernväg, Kroppa jernväg, Yngs-Daglöse jernväg och staden Filipstad. Fraktkelopp, utgifter och inkomster uppgifvas i nedanstående tab. Litt. H.

Vid 1860 års slut funnos inom länet 8 *telegrafstationer*, af hvilka 7 blifvit under perioden anlagde. Telegrafstationerna i Örebro och Askersund äro inrättade af staten, men de öfrige, hvilka finnas utefter jernvägen mellan Örebro och Arboga samt Nora och Ervalla, äro i sammanhang dermed af jernvägsbolagen bekostade.

Tab. Litt. H.

Utgifter och inkomster vid Knappfors kanal.

	Fraktbelopp i		Slussintrader.		Årliga omkostnader för underhåll m. m.		Utdelning till Aktieegare.	
	Centner.	R:dr	R:mt.	R:dr	R:mt.	R:dr	R:mt.	
År 1856.....	160,000	2,423,46	152,31	2,760	625,57	1,840	1,475	
» 1857.....	150,000	2,310,67	359,19	690	191,10	2,300	2,300	
» 1858.....	150,000	2,148,08	669,35					
» 1859.....	220,000	3,074,96						
» 1860.....	216,000	3,048,58						

Anmärkning. Bolagets i Carlskoga härads Sparbank insatta reservfond utgjorde vid sista bokslutet 851 R:dr 86 öre, och afsätts härtill årligen 150 R:dr R:mt.

C) *Sjöfart och Handel.* I afseende på antal och lästetal af länets innevånare tillhörige fartyg och båtar återopas underdånigst hvad här ofvan blifvit anfördt i sammanhang med redogörelsen för ångbåtsfarten; och rörande antalet af personer, som hafva handel till lefnadsyrke bifogade tabell N:o 9, äfvensom i afseende å trafiken på Hjelmaren det nedanstående sammandraget i tab. Litt. I.

Ett seglande fartyg har under perioden *förolyckats* på Hjelmaren, hvarvid någon person dock icke omkom. Någon Assurans-förening mot sjöskador är icke inom länet bildad.

Tab. Litt. I. *Person- och varu-traffic till och från Örebro och hamnar vid Hjelmaren åren 1856-1860.*

		1856.		1857.		1858.		1859.		1860.	
		Från Mälaren till Örebro och hamnar vid Hjelmaren.	Till Mälaren från Örebro och hamnar vid Hjelmaren.	Från Mälaren till Örebro och hamnar vid Hjelmaren.	Till Mälaren från Örebro och hamnar vid Hjelmaren.	Från Mälaren till Örebro och hamnar vid Hjelmaren.	Till Mälaren från Örebro och hamnar vid Hjelmaren.	Från Mälaren till Örebro och hamnar vid Hjelmaren.	Till Mälaren från Örebro och hamnar vid Hjelmaren.	Från Mälaren till Örebro och hamnar vid Hjelmaren.	Till Mälaren från Örebro och hamnar vid Hjelmaren.
Passagerare	Antal.	4,259	4,601	3,679	3,925	1,253	1,536	1,238	1,380	1,245	1,401
<i>Spannmål: Hafre</i>	Tunnor.	30	447	268	1,889	—	12,090½	—	19,903	—	22,029
Hvete	»	1,775	85	377	—	137	1,400	86	2,113	31	2,385¾
Korn	»	1,755	8	2,949	2	73	757	—	657	235	25
Malt	»	—	—	—	—	30	—	—	—	10	—
Råg	»	2,159	6,155	9,632	71	2,295	934	836	9,155	3,385	11,499¾
Wicker	»	—	—	—	60	—	—	—	109	—	15
Ärter	»	1,233	—	4,902	253	181	69	2	3,518	78¾	1,013¾
Potatis	»	—	83	1,105	106	21	315½	21	483	—	129
Stenkol	»	—	—	1,643	—	5,086	—	9,181	—	12,323¾	—
» stybb	»	—	—	1,550	—	—	—	—	—	564¾	—
Coakes	»	—	—	14,856	—	9,211	—	7,981	—	—	—
Kreatur	Stycken.	—	—	82	249	26	406	73	497	65	1,322
Lokomotiver	»	—	—	4	—	—	—	1	—	—	—
Passagerarevagnar	»	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—
<i>Trädvaror: Aspvirke</i>	Parlass.	—	—	—	—	—	—	102	—	120	—
Bakar	Tolfter.	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Bjelkar	Stycken.	—	—	—	—	—	177	—	181	—	—
Bräder och Plank	Tolfter.	1,694	570	—	—	5,000½	697	6,386½	630½	2,948½	234½
Ekar	Stycken.	4	39	—	—	—	—	—	—	—	7
Läkter	Tolfter.	10	—	—	—	—	—	—	120½	—	—
Mastspiror	Stycken.	2	19	—	—	—	2	3	—	—	—
Slanor	»	—	30	—	—	—	—	—	—	—	—
Sleepers	»	8	78	—	—	—	—	—	—	—	—
Telegrafstolpar	»	—	—	—	—	—	—	—	—	1,998	—
Timmer	»	45	—	—	—	—	—	—	—	645	—
Wed	Famnar.	130	2,303	—	—	2,241	2,745	2,336	2,953	3,593	2,607
Diverse gods	Centner.	149,450	237,967	139,263,86	243,550,40	98,567,71	176,121,84	94,919,66	217,935,02	130,238,65	203,763,16

Antal fartygsturer till och från Örebro samt Hjelmarens hamnar nedanstående år.

1856 af Ångfartyg	226 Resor.	1858 af Seglande	417 Resor.	562 Resor.
» Seglande	522 » 748 Resor.	1859 » Ångfartyg	126 »	
1857 » Ångfartyg	188 »	» Seglande	568 » 694 »	
» Seglande	609 » 797 »	1860 » Ångfartyg	140 »	
1858 » Ångfartyg	145 »	» Seglande	490 » 630 »	

Af de inom länet frambringade landtmannavaror, som vid varubyten så inom som utom länet till afyttring förekomna, intaga spanmål, kreatur, ladugårdsprodukter och bränvin främsta rummet. Afsättningsorter äro länets städer och Stockholm, och för bränvin jemväl städerna Christinehamn och Filipstad.

Offentliga *marknader* hållas årligen i länets städer: 3 i Örebro och Askersund samt 2 i Nora och Lindesberg, och dessutom landtmarknader 2 hvarje år, den ena om våren och den andra om hösten, vid Sköllersta, Sörby, Svennevad och Emma i Sköllersta härad samt vid Tomta och Lerbäck i Kumla härad; dessutom förekomna *torgdagar* i städerna hvarje Onsdag och Lördag samt på landet vid de båda sistnämnde marknadsplatserna, äfvensom vid Nya Kopparberget och Carlskoga, en å två dagar hvarje månad. Vid landtmarknader pläga äfven åtskillige vestgötehandlande och handtverkare med sina varor tillstädeskomma och föryttra dem till allmogen.

Rörande *priset* på landtmannaprodukter åberopas i underdånighet de uppgifter, som influtit under 3:dje afdelningen, hvarjemte må tilläggas, att partipriset på bränvin varierat emellan 1 R:dr 20 och 1 R:dr 70 öre för kannan.

Vid slutet af år 1860 funnos inom länet 7 *minuteringsställen* för spirituösa drycker, 3 i Örebro, 1 i hvardera af länets öfriga städer och 1 i Nya Kopparbergs socken. Rättigheten utöfvades öfverallt af bolag. *Utskänkning* af spritdrycker idkades å 33 ställen i städerna och å 14 af länets landtgästgifvaregårdar samt dessutom tillfälligtvis vid Adolfsbergs brunn och å 2:ne såkallade utvårdshus vid Örebro stad under sommaren, vid mötesplatserna Sannahed och Mosås under mötestiderna, vid Porla under brunnsterminerna samt å 5 ångfartyg under tiden för deras resor. *Minuterings- och utskänkingsafgifterna* uppgingo nämnde år till 43,619 R:dr 60 öre R:mt. Den del af dessa afgifter, som tillfaller länets städer och socknar, är af de särskilda kommunerna till olika ändamål disponerad, å landet allmännast till folkskolorna, stundom äfven till fattigvården.

5. Kamralförhållanden.

Tab. N:o 10. Bilagde tabell N:o 10 utvisar antalet hemman och lägenheter, dessas natur och brukningsdelar jemte uppskattningsvärdet.

Under perioden har icke något hemman inom länet blifvit ur ödesmål upptaget, men $7\frac{1}{2}$ mantal *nyskattlagde* med åsatt hemmantal; $78\frac{1141}{1320}$ -dels mantal kronohemman, men inga krononybyggen, skatteköpta; 24 *jordafsöndringar* anmälde för åsättande af afgäld till stamhemmanen, och 54 qvarnstenpar skattlagde.

Inom länet finnas 335 rusthåll af Kongl. Lif-Regementets Husarkorps, 474 rotar af Kongl. Nerikes och 55 af Kongl. Westmanlands Regemente. Å Kongl. Lif-Regementets Husarkorps' och Kongl. Nerikes Regementes mötesplats Sannahed öfvas beväringmanskapet från det egentliga Nerike, en del af Wermland och länets vestliga bergslager. De östra bergslagernas och Fellingsbro härads beväringmanskap vapenöfvas af Kongl. Lif-Regementets Grenadierkorps å Utнас Löth i Westmanland. Inom 1860 års slut var 1841 års ordinarie roteringsverk, som icke omfattar länets bergslager, ännu icke slutligen pröfvadt.

Tab. N:o 11. Rörande *laga skiften* åberopas i underdånighet hosföljande tabell N:o 11. På jordbruket inom länet har skiftesverket haft ett särdeles fördelaktigt inflytande, då jordens ändamålsenliga skötsel och företagandet af en mängd odlingar deraf gemenligen blifvit en följd. På slättlandet finnes numera ett jemförelsevis ringa antal oskiftade byar och hemman. Af tabellen visar sig, att medeltalet af sökta skiften under åren 1856—1860 utgjort 44, minsta antalet år 1857, hvilket kan tillskrifvas den då rådande ofördelaktiga penningeställningen. Till understöd för utflyttningar i följd af laga skiften har under de ifrågavarande fem åren af allmänna medel utbetalts sammanräknadt 60,425 R:dr 86 öre.

Tab. Litt. K. En summarisk redogörelse för de hvarje år under qvinvennet influtne *statsbidrag* jemte hvarje års restantibelopp följer å den på följande sida stående tabell Litt. K, och torde 1857 och 1858 års högre restantibelopp äfven kunna förklaras af den vid denna tid rådande penningebristen.

6. Politi.

I länets städer och socknar äro *Folkskolor* ordnade i öfverensstämmelse med gällande författningar. Den till dem anslagne folkskole-afgift för hela länet uppgick:

år 1856 till	R.dr R:mt	19,057,48;
» 1857 »	» »	19,286,03;
» 1858 »	» »	19,399,88;
» 1859 »	» »	19,431,99;
» 1860 »	» »	19,756,87;

Att dessa inrättningar, väl ordnade, mäktigt bidraga till en stigande upplysning hos allmogen är i allmänhet insedt och erkänt; dock är det intresse, allmogen själf vid dem fäster, samt benägenheten till uppoffringar i och för deras utveckling olika på olika trakter; och vill det nästan synas, som om de ännu icke allestädes frambragt resultatet nog påtagliga, för att öfvertyga den folkklass, för hvilken de närmast äro afsedda, om deras omätliga vikt. En omständighet, som i ej ringa mån hämmar deras utveckling, är svårigheten att allestädes erhålla duglige och nitiske lärare.

Utom den i 3:dje afdelningen omförmälda landtbruksskola, finnas inom länet följande *tillämpnings-skolor*.

Tekniska Elementarskolan i Örebro, organiserad i enlighet med de af Eders Kongl. Maj:t den 12 Mars 1856 i nåder gifna stadgar och öppnad den 5 Oktober 1857, lemnade år 1860 genom 9 lärare undervisning åt 29 lärjungar, fördelade i en öfre och en nedre afdelning. Under året stego inkomsterna till 12,669 R:dr 63 öre och utgifterna till 11,020 R:dr 5 öre. I afseende å skolans inflytelse på orten, har man kommit till den öfvertygelse, att läroanstalten, allt efter som den hinner utveckla sig, skall i sin mån verka fördelaktigt på näringarne och kraftigt medverka till bildande af kunnige idkare af de praktiska yrkena, samt sålunda uppfylla det med stiftelsen afsedda ändamål;

en i Örebro af lärare vid *Tekniska Elementarskolan* och *Elementar-läroverket* särskildt bildad *teknisk söndagsskola*, hvarest undervisning i geometri, arithmetik och ritning lemnas åt vid pass 20 handtverks-lärlingar; och

en i Nora inrättad *slöjdskola* för flickor, hvilken varit besökt af 25 å 30 barn årligen. Denna skola ägde den 1 Maj 1861, enligt då afslutad årsräkning, en fond af 2,255 R:dr 18 öre, samlade genom enskilda bidrag. För undervisningen är anställd en lärarinna med årlig lön af 150 R:dr.

Tab. Litt. K.

Allmänna Kronouppbörden åren 1856—1860.

Särskilda slag af medel.	År.	Uppbörd.		Restantier.	
		R.dr	R:mt.	R.dr	R:mt.
Statsmedel.....	1856	728,569,91		14,163,79	
	1857	730,903,74		18,891,97	
	1858	696,077,27		19,602,85	
	1859	716,425,80		13,814,04	
	1860	685,707,61		14,684,40	
Riksgäldsmedel.....	1856	78,267,52		147,84	
	1857	81,324,09		232,88	
	1858	81,755,72		232,10	
	1859	80,321,75		370,45	
	1860	85,664,35		239,22	
Diverse Verks medel.....	1856	72,950,51		702,62	
	1857	53,821,03		1,338,61	
	1858	40,987,96		193,72	
	1859	107,123,95		603,57	
	1860	94,667,61		196,97	

Härförutom har i Nora funnits den förut omnämnda, numera upphörda, undervisningsanstalten för skogs-skötsel; likaså har i Kräklinge socken funnits en slöjdskola, stiftad af enskild person, i akt och mening att allmogens barn der skulle få kostnadsfri undervisning i smeds- och snickareyrket, men på senare tiden har icke någon begagnat sig af denna förmån.

I öfrigt finnes i Örebro ett fullständigt *Elementar-läroverk* och såväl der, som i länets öfrige städer, åtskilliga andra uppfostringsanstalter, för hvilka Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande blifver i tillfälle att under hvarje stad särskildt här nedan redogöra.

Följande *Bankinrättningar* finnas inom länet:

Örebro Enskilda Bank, stiftad år 1837, beviljades senast ny oktroj på 10 år från den 1 December 1857. Bankens rörelsekapital, som 1855 uppgick till mer än 30 millioner R:dr Banko, har, i anseende till den omvexlande penningställningen under qvinqvenniet, det ena året ökats, det andra åter något minskats. Den år 1855 till 2 procent nedsatta räntan på upp- och afskrifning höjdes redan följande året till 3 procent eller samma ränta, som före nedsättningen var bestämd. År 1857 öppnades depositions-räkning mot 4 procents ränta för medel, som, med vilkor af 3 månaders uppsägning för återlyftning, i banken insattes. Följande året 1858 inrättades afdelningskontor i städerna Nora och Askersund. Postremissvexlar började utlemnas år 1859. Lag-sökningarnes antal 1860 utgjorde 22, för hvilka all betalning redan under året inflöt. Bankens vinst uppgick nyssnämnde år till 82,253 R:dr 3 öre R:mt.

Örebro läns särskilda Hypotheksförening, för hvilken reglemente i nåder fastställdes år 1849, började sin verksamhet med år 1851. De vid slutet af år 1860 utestående amorteringslån hos delegarne uppgingo till 7,174,090 R:dr R:mt; och har denna inrättning, genom att fortfarande draga kapitaler till jordbruket, beredt sina delegare tillfälle till utvidgande och införande af förbättringar i sin näring, hvarvid mycken verksamhet yttrat sig, bland annat i åtskilliga större odlingsföretag, de der utan föreningens mellankomst antagligen icke kommit till stånd.

Örebro läns Försäkringsbank, grundad på en teckningssumma af en million R:dr R:mt, efter erhållen oktroj den 4 Maj 1858, öppnades den 2 Maj 1859. Den lifliga rörelse banken bedrifvit vitsordas bäst deraf, att totala rörelsesumman intill sistnämnde års slut uppgick till 4,053,435 R:dr R:mt, ehuru penningetillgången icke tillät att under detta året anslå medel för beviljande af kassakreditiver, hvarmed början gjordes först år 1860.

Länets Brandstodsbolag, stiftadt år 1843, hade vid slutet af år 1860 meddelat försäkringar till ett ansvarighetsbelopp af 42,458,770 R:dr R:mt. Under qvinqvenniet har bolaget vunnit en tillökning af 9,241,680 R:dr samt för 140 inträffade brandskador lemnat ersättning med 72,074 R:dr 74 öre, sålunda fördelade på de särskilda åren:

1856 för 25 brandskador	R:dr R:mt	13,505,14,
1857 » 31 »	» »	6,763,11,
1858 » 33 »	» »	21,413,14,
1859 » 32 »	» »	9,372,22 och
1860 » 19 »	» »	21,021,13.

Debiteringsbeloppet för hvarje 100 R:dr utgjorde år 1856 6 öre, 1857 4 öre, 1858 8 öre, 1859 4 öre och 1860 7 öre.

I *Länets Rän- och Kapitalförsäkringsanstalt* hade vid 1860 års slut fonden växt till 52,832 R:dr R:mt, hvaraf 25,635 R:dr blifvit af 109 personer insatta för bildande af kapital och 27,196 R:dr af 116 personer för erhållande af lifränta. Bland insättarne ansågos 68 tillhöra arbetsklassen.

Tab. N:o 12. I afseende å de inom länet befintliga *Sparbanker* återopas i underdånighet tabellen N:o 12. De insatta medlen utlånas mot skuldsedel och borgen. Delegarne tillgodoräknas 5 procent å insatt kapital, hvaremot låntagare erlägga 6 procent oafkortad ränta. Förvaltningskostnaden bestrides af öfverskotts-räntor. Dessa in-

rättningar, hvilkas nytta dock icke kan bestridas, synas, då uttagen under 3 år af perioden öfverstiga insättningarne, och dessa senare ännu 1860 på långt när icke uppnått samma belopp som 1856, icke sedan dess hafva vunnit någon utvidgning. Orsaken härtill torde böra sökas hufvudsakligen i 1857 års penningekris och den deraf följande lättheten att på annat sätt och med större vinst göra sina besparingar fruktbärande.

Sockenmagasiner hafva funnits i de flesta af länets socknar; men dessa inrättningar anses numera i sitt hittills varande skick mindre ändamålsenliga, hvarföre fråga om deras upphörande såsom tvångslåneanstalt, der i brist af lånesökande hvarje hemmansägare i socknen var skyldig att sätta sig i skuld, och omorganiserande på åtskilliga ställen uppstått.

Bland länets *Sjukvårdsanstalter* intages främsta rummet af länets Lasarett och Kurhus med ett godt och sundt läge i norra delen af Örebro stad, innehållande 11 sjukrum, därefter, kokhus och badinrättning samt bostäder för Läkare och Syssloman. Af derstädes befintlige 62 sängplatser hafva i medeltal varit upptagne på lasarettet 20 och på kurhuset 10. Antalet vårdade patienter har utgjort:

	På Lasarettet.	På Kurhuset.	Summa.
år 1856	166	54	220,
» 1857	164	54	218,
» 1858	140	71	211,
» 1859	123	81	204,
» 1860	129	70	199.

Inkomsterna, som utgjorts af 1) på hvarje mantalsskrifven person debiterad kurhusafgift, för år 1856: 3 sk. 6 r:st, för år 1857: 4 sk. banko, för år 1858: 10 öre och för hvardera af åren 1859 och 1860: 15 öre; 2) insamlade lasarett- och kollektmedel; 3) räntemedel; 4) extra inkomst af badinrättningen; 5) af enskild person såsom bidrag för uppförande af bostad åt Läkaren årligen erlagde 150 R:dr, hafva uppgått för

år 1856 till	R:dr	R:mt	8,148,58,	utgifterna till	R:dr	R:mt	7,191,76,
» 1857 »	»	»	9,747,12,	» »	»	»	8,885,71,
» 1858 »	»	»	7,773,20,	» »	»	»	7,450,73,
» 1859 »	»	»	11,243,35,	» »	»	»	9,151,49,
» 1860 »	»	»	11,484,78,	» »	»	»	10,943,43.

Genom testamente af numera affidne Majoren Danckwardt-Liljeström har lasarettet kommit i åtnjutande af 750 R:dr, som äro mot säkerhet utlånte.

Dels i följd af tilltagande sinnessjukdom bland länets innevånare, dels ock i följd af svårigheten att få dessa sjuka inskrifne på centralhospital, der plats allt som oftast icke funnits för deras mottagande, hafva därefternas antal vid Lasarettet måst ökas med 2:ne, dertill 2 mindre sjukrum blifvit inredde; men har det oaktadt esomoftast inträffat, att Direktionen nödgats i följd af bristande utrymme vägra inträde å Lasarettet åt sinnessjuka patienter.

Ett i närheten af Nora stad beläget, Bergsförsamlingen tillhörigt, så kalladt *Fattighus*, ursprungligen afsedt att mottaga församlingens sjuka och grufskadade, mottager äfven till vård andra, så in- som utsocknes sjuka. Här finnas 8 sängplatser, hvaraf dock i medeltal endast 4 kunna anses hafva varit upptagne, ehuru sjuknummern någon gång kan hafva öfverstigit det bestämda antalet sängplatser.

I Lindesbergs stad finnes ock en dylik provisionel inrättning, som förr varit gemensam för Lindes och Nya Kopparbergs härader, men, sedan Ramsbergs socken numera erhållit egen Läkare, lærer fråga uppstått om indragning af denna sjukvårdsanstalt.

Vid Åmneberg äro 2:ne *sjukhus* inrättade för derstädes boende arbetare.

De mest anlitade *helsobrunnar* inom länet äro: *Porla* brunn, belägen på gränsen mellan Edsbergs och Grimstens härader, och årligen besökt af omkring 500 personer; *Loka* bad- och brunnsinrättning i Grythytte

socken, som i medeltal besökes af 250 personer årligen, hvaraf nära hälften varit medellösa; varande en ny Lasarettbyggnad med 64 sängplatser för erhållet statsbidrag derstädes uppförd och år 1860 för begagnande upplåten; och *Adolfsbergs* brunns- och badinrättning på Örebro stads område. Denna inrättning har under de senare åren varit besökt af omkring 100 betalande personer årligen, och är derstädes ett Lasarett med 10 sängplatser inrättadt. Utom förenämnde helsobrunnar finnas i åtskilliga delar af länet helsokällor, som besökas af närmast kringboende allmoge, men icke någon af den betydelse att Läkare der finnes anställd.

Inom länet äro anstälde 3 Provinsialläkare, 1 extra Provinsialläkare, 4 Stadsläkare, deraf 1 för hvardera af länets 4 städer, 1 särskild Läkare för Lasarettet och Kurhuset i Örebro och 3 Distriktsläkare, samt dessutom 1 praktiserande Läkare i Örebro och den i nämnde stad bosatte Regementsläkaren vid Kongl. Nerikes Regemente. Rörande länets ytterligare behof af läkare, har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, i Dess utlåtande i fråga om den civila Läkarevårdens ordnande inom länet, haft tillfälle att sig yttra.

Endast 2:ne Fältskärer finnas inom länet, en examinerad i Götlunda socken och en icke examinerad i Örebro.

Barnmorskor äro antagne för alla länets städer och socknar, och i hvarje stad är ett *Apothek* inrättadt, och dessutom ett sådant med personligt privilegium i Carlskoga.

Utom Länsdjurläkaren finnas 5 *Djurläkare* bosatte i olika trakter af länet.

Sundhetsnämndernas verksamhet, hvilken påkallats endast vid de lyckligtvis få tillfällen, då en allmänare sjuklighet inom någon ort utbredd sig, har då i allmänhet medfört goda resultat och bidragit till nödens och olyckans lindrande.

Länets allmänna *Fattigvårdsstyrelse*, hvars fond, grundad 1813 genom gåfva af dåvarande Kronprinsen, sedermera Högstsalig Hans Maj:ts Konung Carl XIV Johan, å 5,000 R:dr Banko, dertill sedermera kommit 500 R:dr samma mynt, skänkta af enskild person, vid 1860 års slut steg till ett belopp af 50,378 R:dr 15 öre, har fortfarande ej allenast lemnat räntefria lån till socknar, som det begärt för uppköp af rudimaterier till arbetsförtjenst åt arbetslösa personer, samt haft utgifter för att lätta straffade personers anställande i årstjenst, utan ock understödt församlingar både i fattigvård åt personer, som efter lång tids frånvaro kommit församlingarne till last, och med bidrag till kläder och föda åt barn, som derförutan icke kunnat bevista folkskola.

Tab. N:o 13. De upplysningar, hvilka om *fattigvården* i öfrigt erhållits, äro hopförde i härhos underdånigst bilagde tabell N:o 13. Den olika tunga, hvarmed de särskilda kommunerna drabbas, lärer väl svårligen kunna under nuvarande förhållanden jemnas. Från åtskilliga håll klagas öfver det snarare till- än aftagande antalet främmande landstrykare, som, med få undantag bestående af sturska och lättjefulla dagdrifvare, knappt af hungen kunna drivas till årligt arbete. Någon annan åtgärd hänförlig till den preventiva fattigvården har icke blifvit vidtagen, än att arbetsförtjenst, medelst spånad af blånor och garn, blifvit på åtskilliga ställen de fattiga beredd, och att en och annan fattigvårdsstyrelse årligen uppköper och sedan, ehuru ofta ej utan förlust, afyttrar hvad de fattige kunnat tillverka.

I Örebro uppfördes under åren 1858 och 1859 ett nytt *Länsfängelse* med 95 celler, som var färdigt till begagnande i Oktober månad sistnämnde år. Fångarnes antal, hvilket icke något år uppgått så högt som 1855, då likväl antalet var lägst under nästföregående qvinquennium, har alltsedan 1857 ständigt minskats. Stigande upplysning hos befolkningen och lättheten att vid de stora arbetsföretagen inom länet erhålla arbete hafva härtill hufvudsakligen bidragit. De så allmänt kända och vitsordade lyckliga verkningarne af cellfångelsesystemet, hafva äfven här börjat visa sig. Antalet af personer från länet, som blifvit dömda till allmänt arbete, har under qvinquenniet utgjort endast 14 män och 2 qvinnor, då deremot under förra qvinquenniet 40 män och 2 qvinnor dömdes till dylikt arbete. 41 män hafva frivilligt vid arbetsinrättningarne ingått.

Utom hvad förut blifvit anfördt rörande länets *städer*, och hvad i afseende å deras sjöfart, fabriker och handtverkerier upptages i tabellen N:o 10, torde här böra omnämnas:

Örebro, sjö- och uppstad, nära Svart- eller Trosaåns utlopp i Hjelmaren, har genom de planerings- och regleringsarbeten, som 1854 års eldsvåda framkallat, hufvudsakligast å de afbrända stadsdelarne, och genom byggnadsväsendets ordnande i enlighet med en af Eders Kongl. Maj:t den 1 Juli 1857 i Nåder fastställd ny Byggnads-ordning, bortsopat spåren efter eldens förödelse och till stor del framträd i en förnyad gestalt, men genom de uppoffringar och ansträngningar, eldens våldsamma härjning haft till nödvändig följd, blifvit belastad med en skuld, som, om icke gynnsamma omständigheter träda emellan, torde komma att länge tynga på stadens finanser.

Genom de i nya Byggnads-ordningen gifna föreskrifter, har *byggnadssättet* blifvit förändradt till närmare öfverensstämmelse med nyare tidens fordringar på bekvämlighet, prydighet och säkerhet mot eldfara. Såsom byggnadsmateriel har tegel begagnats allmännare än timmer, hvilket dock, såsom af mången ansedt bereda helsosammare boningar, icke blifvit helt och hållet undanträngdt.

Stadens *folkmängd* har under qvinqvennet ökats med omkring 28 procent till 7,418 personer, deraf 3,369 mankön och 4,049 qvinkön. Till denna folkökning torde äfven inflyttningar, föranledde af den större tillgång på tjenliga bostäder, som de afbrända stadsdelarnes bebyggande beredt, i någon mån bidragit. *Handlandenas* antal hade stigit med 33 procent till 84; *Fabriksidkarnes* 75 procent till 28; *Handtverkarnes* med 10 procent till 122, och *Idkare* till sjelfförsörjning 43 procent till 122. Jemför man årliga inkomsten, beräknad efter de senast för rörelse i staden uppdebiterade bevillningsmedel, med 1855 års inkomst efter enahanda beräkning, visar sig, att den 1860 stigit för handlande 44 procent, men för fabriksidkare fallit 7 procent och för handtverkare blott något ringa. Att denna beräkning dock icke kan anses såsom fullt tillförlitlig mätare för verkliga förhållanden, torde icke behöfva anmärkas. Mången näringsidkare, som, genom att uteslutande egna sig åt sitt yrke, antagligen skulle vinna god utkomst, föredrager att söka hjälpmedel i jordbruk. Till detta för fabriks- och handtverksnäringarne menliga förhållande bidrager den omständighet, att den till staden donerade jord i slutet af sistlidne århundrade blifvit fördelad i 632 såkallade sjettedelar, hvilka anslogos till gårdar, som till stor del år 1854 upphörde att finnas, en fördelning, som derjemte neddragit jordbruket till en binäring och beröfvat staden en inkomst, som kunnat väsentligen bidraga att afhjelpa den mindre fördelaktiga ställning, hvori stadens finanser nu befinna sig.

Hufvudsakligaste föremålen för stadens handel äro spanmål, ladugårdsprodukter, tackjern och köpmannavaror. Torghandeln, ordnad och fördelad på särskilda platser, är särdeles liflig, och landtmannaprodukter uppköpas i myckenhet för afsättning åt hufvudstaden. För stadens hamn- och lastageplats, Schebäck, är den 16 Oktober 1857 ny Hamn-Ordning i Nåder fastställd.

Carolinska Läroverket, för närvarande ett bland de största i riket, utbildades hösten 1849 till fullständigt Elementar-Läroverk, med åliggande att meddela undervisning för omedelbar afgang till Akademi, och förklarades 1859 för Högre Elementar-Läroverk, med en lärarestat af 8 Lektorer och 12 Adjunkter. Den skicklighet och talang, som utmärker skolans ledning och undervisningens handhafvande, har medfört dess oafbrutna tillväxt, så att lärjungarnes antal, som vid slutet af år 1856 utgjorde 340, år 1857: 343, år 1858: 353, år 1859: 392, vid samma tid 1860 steg till 437. Läroverket har ock numera erhållit den utvidgning af lokalen, som, i anseende till numerärens fortgående tillökning, var af högsta behof påkalladt.

Stadens folkskola beredde år 1860 undervisning åt ett antal gossar, som med 26 procent ökats till 187, och å Ladugårdsskogen åt 27 gossar och 29 flickor. Skolan hade vid 1860 års slut en kapitalfond af 4,400 R.dr, en byggnadsfond af 3,432 R.dr 92 öre, jemte årlig ränta 55 R.dr 63 öre, 2 tunnland $3\frac{1}{2}$ kappland jord och aktier af mindre värde.

I Lancaster-flickskolan lemnades under år 1860 undervisning åt 110 flickor. Skolans kapitalfond hade växt omkring 10 procent till 13,268 R:dr 65 öre.

Uti småbarnskolan, stiftad och underhållen genom enskild välgörenhet, njöto 60 barn undervisning. Skolan ägde 1860 en underhållsfond af 5,089 R:dr 69 öre och en byggnadsfond af 5,499 R:dr 59 öre, hvilken sistnämnde fond ansågs böra växa till minst dubbla beloppet, innan ifrågasatt byggnad kunde bringas till utförande. Lokal hade skolan sig fritt upplåten i arbetshuset.

Undervisning i söndagsskolan, som hade en stiftelsefond af 1,050 R:dr, och njöt årligt bidrag af stadsförsamlingen med 584 R:dr, begagnades af 221 fabriks- och handtverksarbetare.

Bildningsföreningen, som sökt verka i förändrad form, men saknat därför erforderlig lokal, var nära att nedlägga sin verksamhet. Bildande af Sockenbibliothek och Skarpskytteförening var under qvinqvenniets sista år föremål för verksamhet, som sedermera bringat dessa inrättningar till stånd.

Stadens fattigvård understödes dels af arbets- och uppfostringsinrättningen, dels ock af Novemberstiftelsen. Af förstnämnde inrättning, med en fond af 34,541 R:dr 67 öre, bekostades med 4,726 R:dr 48 öre vård och underhåll åt 100 fattiga barn, af hvilka, sedan 10 efter slutad nattvardsgång utgått, 8 försörjdes i arbetshuset och 82 genom utackordering hos välkändt folk i staden och å landet. Novemberstiftelsen, hvars ändamål är att taga vård om barn, som eljest skulle förgås af elände, och hvars fond vunnit någon tillväxt, så att den utgjorde 12,759 R:dr 54 öre, beredde vård åt 17 barn med en kostnad af 701 R:dr 52 öre R:mt.

Askersund, sjö- och uppstad, grundlagd 1643 och 1647 försedd med privilegier. Staden, hvars folkmängd, enligt mantalslängderna 1860, uppgick till 1,155 personer, har 150 bebyggda och 41 obebyggda tomtar, donerad jord samt 1,160 tunnland 10 kappland skog, äfven här utdelad på gårdarne. Den handel, som af stadens borgare förr idkats med malt, brännvin och handsmide, har numera till större delen öfvergått i kringboende allmogens händer. Till stadens och ortens förkofran och framsteg skulle otvifvelaktigt väsentligen bidraga, om den föreslagna jernbanan mellan Askersund och vestra stambanan snart komme till stånd.

I staden finnes ett Lägre Elementarläroverk, kalladt Prins Oscars Elementarskola. Denna skola, från början en enskild stiftelse af år 1815, förenades 1826 med stadens äldre pedagogi, och blef, genom det af Eders Kongl. Maj:t den 8 Februari 1841 stadfästade Reglemente, upptagen på de allmänna Elementarläroverkens stat, sedan stiftarne af de enskildt sammanskjutna medlen till skolans fond öfverlemnat 5,000 R:dr Banko. Undervisningen har under qvinqvenniet blifvit bestridd af 2 lärare, och lärjungarnes antal i medeltal årligen uppgått till omkring 55.

Utom folkskola och en år 1813 inrättad flickskola, äger staden en under senare åren af åtskillige dess medborgare stiftad skola för den fattigaste klassens döttrar, med hufvudsakligt syftemål att bilda gudfruktiga, ordentliga och dugliga tjenare och husmödrar inom fattigare familjer. Inrättningen, med en lärarinna och 20 elever, har hittills icke varit fotad på andra inkomster, än frivilliga bidrag, räntan af ett obetydligt stiftelsekapital och månadtlig afgift af 50 öre å hvarje elev, som kan erlagga detta belopp.

Bergstäderna *Nora* och *Lindesberg*, med gemensamt ursprung från de kringliggande bergslagernas behof och beqvämlighet, grunda sitt bestånd hufvudsakligast på handel och trafik med bergsallmogen. Folkmängden i Nora utgjorde år 1860 1,096 personer, deraf 498 af mankön och 598 af qvinkön, och i Lindesberg 1,058 personer, deraf 470 af mankön och 588 qvinkön. I båda städerna finnas stads- och folkskolor. Uti småbarnskolan i Nora har under qvinqvenniet i medeltal undervisning meddelats åt 50 barn årligen.

Nora njuter redan förmånen af direkt jernvägsförbindelse med städerna Örebro och Arboga. Då genom anläggning af föreslagen jernväg från Frövi station å jernvägen Köping-Hult till Lindesberg, en anläggning, för hvilken staden och orten ifrigt arbeta, denna stad äfven kan komma i åtnjutande af samma fördel, skall den otvifvelaktigt blifva en mäktig häfstång för stadens och kringliggande bergslagers utveckling och förkof-

ran. Blevve denna jernväg sedermera utsträckt norrut till Nya Kopparberget, skulle än viktigare fördelar tillskyndas äfven det allmänna genom den möjlighet, som sålunda bereddes, att utan nästan oöfvervinneliga svårigheter och ruinerande fraktkostnader bringa dessa bergslagers rika produkter i verdensmarknaden.

Örebro Slott i Landskansliet den 21 Juli 1862.

CARL ÅKERHJELM.

Aug. Helling.

E. J. Wikander.

Tab. N:o 1.

FOLKMÄNGD.

1.		2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Å landsbygden.		Den 31 December enligt husförhörlängderna.			Enligt de mantalslängder, som upprättats vid slutet af motstående år.						Utskrifningsmanskap.
					Hela folkmängden af			Deraf frie från mantalspengar.			
		Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	
1856	.....	65,671	68,862	134,533	64,854	68,070	132,924	30,963	33,120	64,083	5,590
1857	.....	65,555	68,768	134,323	65,145	68,238	133,383	31,682	33,900	65,582	5,709
1858	.....	66,532	69,774	136,306	65,643	68,843	134,486	32,437	35,004	67,441	5,217
1859	.....	67,547	70,671	138,212	66,626	69,854	136,480	33,506	36,110	69,616	5,072
1860	.....	68,916	71,950	140,866	67,996	71,190	139,186	34,342	37,284	71,626	5,078
I städerna.											
Örebro	1856	2,731	3,347	6,078	2,832	3,374	6,206	1,159	1,536	2,695	352
	1857	2,797	3,470	6,267	2,830	3,548	6,378	1,047	1,378	2,425	350
	1858	2,884	3,594	6,478	3,027	3,687	6,714	1,184	1,416	2,603	326
	1859	2,928	3,649	6,577	3,100	3,776	6,876	1,223	1,431	2,654	312
	1860	3,334	4,043	7,377	3,369	4,049	7,418	1,375	1,537	2,912	309
Askersund	1856	505	648	1,153	504	644	1,148	213	248	461	41
	1857	510	636	1,146	505	643	1,148	201	244	445	41
	1858	527	653	1,180	496	626	1,122	196	251	447	56
	1859	529	654	1,183	522	646	1,168	215	265	480	39
	1860	549	668	1,217	521	634	1,155	213	265	478	49
Nora	1856	447	548	995	440	535	975	175	166	341	45
	1857	472	591	1,063	459	582	1,041	198	203	401	45
	1858	484	581	1,065	465	585	1,050	188	202	390	51
	1859	518	612	1,130	497	597	1,094	219	233	452	41
	1860	493	607	1,100	498	598	1,096	219	235	454	37
Lindesberg	1856	460	570	1,030	410	558	968	177	207	384	27
	1857	475	568	1,043	442	549	991	205	224	429	28
	1858	459	555	1,014	471	563	1,034	227	242	469	33
	1859	470	587	1,057	456	555	1,011	232	255	487	30
	1860	493	598	1,091	470	588	1,058	239	257	496	29
Summa för länets samtliga städer år 1860		4,869	5,916	10,785	4,858	5,869	10,727	2,046	2,294	4,340	424
Summa i hela länet år 1860		73,785	77,866	151,651	72,854	77,059	149,913	36,388	39,578	75,966	5,502

Tab. N:o 2.

JORDBRUK.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
I medeltal för åren 1856—1860.	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre.	Blandsäd.	Ärter.	Potates.
Årliga utsädet på tunnland	21 kpr	24 kpr	1 ta	1 ta 12 kpr	1 ta 5 kpr	18 kpr	6 tr 18 kpr
Årliga behovet för länet till utsäde	2,673	29,278	6,236	37,781	3,540	3,248	68,048
Tunnland åkerjord år 1860 använde till odling af	4,045	38,660	6,236	27,230	3,022	5,749	10,350
Skördebelopp i korntal af utsädet (med dettas afdrag)	8,3	7,6	6,4	4,2	4,9	5,4	6,6
Årlig förbrukning på person i medeltal	3 kpr	1½ ta	8 kpr	2 kpr		4 kpr	2½ ta

Tab. N:o 3.

BOSKAPSSKÖTSEL.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
	Hästar.	Tjurar och Oxar.	Kor.	Ugnöt.	Får.	Svin.	
Antal vinterfödde kreatur åren 1860—1861 i Bergslagen.....	4,182	2,194	18,306	4,699	16,704	3,971	
» » » » i Skogsbygden	1,862	4,191	10,551	4,831	14,475	4,677	
» » » » å Slättbygden	4,006	10,957	21,270	8,912	21,096	7,512	
Summa	10,050	17,342	50,127	18,442	52,275	16,160	

Tab. N:o 4.

SKOGSHUSHÅLLNING.

1. Särskilde slag af skogar m. m.	2. Areal vid periodens slut.						3. 4. 5. Afverknings-belopp.		
	Indelad.		Oindelad.		Summa.		År.	Quantitet i kubikfot.	Belopp i penningvärde. R:dr R:mt.
	Tld.	kpld.	Tld.	kpld.	Tld.	kpld.			
<i>Kongl. Maj:t och Kronan</i> tillhörige och till dess disposition indragne: tvenne <i>Kronoparker</i> , Tysslingen och Krämaremarken, uppmätte och till trakhuggning indelade	1,130	27	—	—	—	—	1856	9,616	957,16
							1857	14,520	617,19
							1858	11,177	428,95
							1859	13,360	482,4
							1860	20,057	1,396,56
» <i>Norrgrystorp</i> , f. d. Jägareboställes skog i Carlskoga socken, afverkas blott enligt arrendekontrakt till husbehof af vedbrand, med undantag af 1857, då öfvermogen skog såldes för kronans räkning	—	—	140	—	—	—	1856	500	20
							1857	15,575	635,50
							1858	500	20
							1859	500	20
							1860	500	20
» <i>Mora</i> , f. d. Profossboställes skog i Ödeby socken, indelad till trakhuggning och utarrenderad, afverkas, enligt hushållsplan, för arrendatorns räkning ..	138	8	—	—	—	—	1856	2,239	111,95
							1857	2,239	111,95
							1858	2,239	111,95
							1859	2,239	111,95
							1860	2,239	111,95
» <i>Krono-Allmänningar</i> : 2:ne stycken, Hålahult och Dylta Östra Allmänning, hvaraf afkastningen, utan afgift, är anslagen till Dylta Svafvelbruk	—	—	3,552	29,6	4,962	0,6	1856	64,944	2,597,76
							1857	70,416	2,816,64
							1858	95,040	3,801,60
							1859	77,328	3,093,12
							1860	81,936	3,277,44
<i>Boställens</i> : af Militieboställes äro 5 uppmätte och indelade	887	19,5	—	—	—	—	1856	117,650	5,882,50
af Civile d:o d:o 2 indelade	208	19	—	—	—	—	1857	117,650	5,882,50
af Ecklesiastike d:o d:o 5 d:o	3,062	30	—	—	—	—	1858	117,650	5,882,50
							1859	117,650	5,882,50
							1860	117,650	5,882,50
Oindelade boställsskogar	—	—	15,076	6,5	19,235	11	1856	404,973	21,343,50
							1857	404,673	21,347,50
							1858	405,193	21,376,50
							1859	410,358	21,566,50
							1860	420,568	22,018,50

Fortsättning af **Tab. N:o 4.**
SKOGSHUSHÅLLNING.

1. Särskilde slag af skogar m. m.	2. Areal vid periodens slut.						3. 4. 5. Afverknings-belopp.		
	Indelad.		Oindelad.		Summa.		År.	Quantitet i kubikfot.	Belopp i penningvärde. R.dr R.mt.
	Tld.	kpld.	Tld.	kpld.	Tld.	kpld.			
<i>Härads-Allmänningar</i> finnas 9 stycken indelade i 15 skogsblock och innehållande tillsammans	22,425	29	—	—	22,425	29	1856 1857 1858 1859 1860	347,133 331,454 321,425 337,712 337,680	117,2 8,28
<i>Grufve-Allmänningar</i> , af Kongl. Maj:t och Kronan mot rekognitions-afgift upplätne, i Nora socken: Dalkarlsbergs Allmänning	1,800	23,5	—	—	—	—	1856—60	145,000	5,800
D:o d:o Lönnbottens d:o	668	1	—	—	—	—	—	83,500	3,340
D:o d:o Gyttores södra d:o	606	26	—	—	—	—	—	66,915	2,676,60
D:o d:o Hageby och Fibbhytte d:o	411	4	—	—	—	—	—	25,000	1,000
i Qvistbro d:o Kronobergs d:o	431	29,1	—	—	—	—	—	43,255	1,730,20
i Nora d:o Lamfly d:o	—	—	89	12	—	—	—	13,406	536,24
D:o d:o Gyttores norra d:o	—	—	131	15	—	—	—	19,725	789
i Ramsbergs socken: Strossa Allmänning	—	—	1,806	—	—	—	1856 1857 1858 1859 1860	75,870 68,310 65,700 50,760 39,330	3,034,80 2,732,40 2,628 2,030,40 1,573,20
i Hjulsjö socken: Ånsjö och Kalkklinte Allmänning	325	4,5	—	—	—	—	1856 1857 1858 1859 1860	12,150 14,130 6,300 6,480 5,400	486 566,20 252 259,20 216
i Lerbäckes socken: Edsböle Allmänning	—	—	97	16	—	—	1856—60	9,750	390
i Lerbäckes och Svennevads socknar: Emmes och Lerbäckes Allmänning	—	—	471	16	6,839	19,1	—	47,150	1,836
<i>Socken-Allmänningar</i> : sedan den i Hidinge socken belägne Löfåse Allmänning blifvit delad, finnes endast Mellösa sockens Allmänning	—	—	188	20	188	20	1856 1857 1858 1859 1860	4,248 4,248 4,248 4,248 4,248	295 295 295 295 295

Anmärkning. Ekeplanteringar finnas ej i större skala, utan endast å inågor. — Andra skogsplanteringar af Tall, Gran och Lärkträd hafva begynts å en del kronoskogar och några bruksskogar.

Tab. N:o 5.
DÖDADE ROFDJUR.

1. Åren	2. Björnar.	4. Lodjur.	6. Räfvar.	7. Mårdar.	11. Hökar och Ugglor.
1856—1860	3	11	166	6	186

Anmärkning. Af de i denna tabell upptagne rofdjur hafva 3 Björnar och 10 Lodjur blifvit fällda vid enskilde skallgångar samt de öfrige dödade af Jägeribetjenigen.

Tab. N:o 6.
AF ROFDJUR DÖDADE HUSDJUR.

1. Åren	2. Hästar.	3. Nöt- kreatur.	4. Får.	6. Svin.	7. Gäss.	8. Ankor.	10. Höns.	11. Skadan beräknad i penning- värde. R.dr R.mt.
1856—1860	1	6	99	5	250	9	1,658	4,602

Tab. No 7.

GRUFVOR, BERGVERK, BRUK, FABRIKER OCH MANUFAKTURINRÄTTNINGAR SAMT HANDTVERKERIER.

1.	2. 3. 4. 5. 6. 7. 8.								2. 3. 4. 5. 6. 7. 8.								9. 10 11 12. 13. 14.					9. 10 11. 12. 15.					
	Grufvor, bergverk, bruk, fabriker och manufakturinrättningar.																Handtverkerier.										
	Å landsbygden.								I städerna.								Å landsbygden.					I städerna.					
	År 1860.	Antal verk och inrättningar.	Ägare.	Mästare, arbetare och biträden af alla slag.				Antal verk och inrättningar.	Ägare.	Mästare, arbetare och biträden af alla slag.				Mästare.	Dessas biträden af		Geringssmän.	Dessas arbetsbiträden.	Mästare.	Dessas biträden af			Antal inkomme till skifforsöring.				
Öfver 15 års ålder.				Under 15 års ålder.		Öfver 15 års ålder.				Under 15 års ålder.		Lärtingar.	Andra arbetare.		Gesäller.	Lärtingar.				Andra arbetare.							
			m.	q.	m.	q.			m.	q.	m.	q.															
Alunbruk	1	1		44																							
Bagare																					13	7	7	1	13		
Bleckslagare																					4	3	1		5		
Bokbindare														1	1			1			10	9	1				
Bresiljefabrik										1	1		3														
Bryggerier	1	1		2																	6	3		1			
Brännerier	12	16								3	7																
Bundtmakare																					4	1	1				
Byggmästare														8													3
Bälgmakare																1											
Cementstamp	1	1																									
Fortepianofabrik										1	1		2														
Färgerier	7	8		17						8	8		32														
Galvanoplastik-fabrik										1	1		9														
Garfverier	9	9		27						19	19		78														
Gelbgjutare																					3	4	2				
Gjuteri eller mekanisk verkstad	1	1																									
Glasbruk	1		1	32																							
Glasmästare																					3						5
Grufvor	195	469	138	1,599	86	68																					
Guldsmeder																					8	4	3				
Handskmakare														1		1					2	2					
Hättmakare																					8	6	2				3
Hofslagare																					3	3	9				
Hyttor eller Bly- och Silfververk	3	23	1	16																							
D:o eller Kopparverk	4	31	3	71		15																					
Instrumentmakare																					1	2					
Juvelerare																					1	4					
Kakelugnsmakare																1	1				7	7	3	1	3		
Kalkstensbrott	5	5																									
Kalkugnar	14	14																									
Kammakare																					2	1		1	4		
Karduansmakare																					2						
Kimröksfabrik	1	1		5																							
Klensmeder																					8	6	13				6
Klädesfabrik	1	1		3																							
Kopparhammare	1		1																								
Kopparslagare														8	7	2		1	1		12	12	4				2
Krutbruk	1		1	9																							
Linnefabrik										1	1		3														
Linneväfware														2			2										
Manufaktur-jernverk	33	50	16	107		100																					
Masugnar	31	5	26	350																							
Murare														1				40	9		6						23
Målare														1				10	2		16	15	10				13

Fortsättning af Tab. N:o 7.

GRUFVOR, BERGVERK, BRUK, FABRIKER OCH MANUFAKTURINRÄTTNINGAR SAMT HANDTVERKERIER.

1.	2. 3. 4. 5. 6. 7. 8.							2. 3. 4. 5. 6. 7. 8.							9. 10 11 12. 13. 14.					9. 10. 11. 12. 15.						
	Grufvor, bergverk, bruk, fabriker och manufakturinrättningar.														Handtverkerier.											
	A landsbygden.							I städerna.							A landsbygden.					I städerna.						
	År 1860.	Antal verk och inrättningar.	Ägare.		Mästare, arbetare och biträden af alla slag.			Antal verk och inrättningar.	Ägare.		Mästare, arbetare och biträden af alla slag.			Mästare.	Dessas biträden af Gesäller.	Gerringsmän.	Dessas arbetsbiträden.	Mästare.	Dessas biträden af			Antal ikare till sjelförsörjning.				
Buskilde.			Bolag.	Öfver 15 års ålder.	Under 15 års ålder.	Buskilde.	Bolag.		Öfver 15 års ålder.	Under 15 års ålder.	Arbetare.	Lärjungar.	Arbetare.						Lärjungar.	Andra.						
		m.	q.	m.	q.			m.	q.	m.	q.			m.	q.	m.	q.	m.	q.			m.	q.	m.	q.	
Notbindare																									2	
Nubbsmiden																										1,000
Nålmakare																						1	2	4		1
Oljeslagerier	2	2		1	15																					
Orgelbyggare													1	2												
Pappersbruk	2	2			14																					
Perukmakare																						1				1
Repslagare																						6	5	2		1
Rödfärgsverk	3	100		1	10																					
Sadelmakare																3	1					8	7	3		14
Skomakare													23	2	2	26	242	125				20	17	12		128
Skorstensfejare																										2
Skräddare													17	4	3	21	150	72				22	26	12		95
Slagtare																						2			1	1
Smeder																49	12									61
Smidesfabrik										1	1		6													
Snickare																					1	1	2		41	13
Snuskfabrik										1	1		7													
Snörmakare																						1	1			
Socketbagare																						4	2	1		1
Spegel- och förgyllarefabrik										1	1		5													
Stampverk	1	1																								
Stilgjuteri										1	1		3												1	
Stång- och ämnesjernsverk eller -bruk	61	178	34	455		164																				
Svafvelbruk	1	1		4																						
Svarfvare																						3	2	1		3
Tackjernshyttor	32	666	3	342																						
Talgjusfabrik										1	1		5	1												
Tapetserare																						1	1			1
Tegelbruk	16	22	2	18																						
Tennjutare																						1				
Tunnbindare																						1	2			5
Tålgstensbrott	4	4																								
Tändsticksfabrik										1	1		12	50	60	60										
Urfabriker och Urmakare										5	5		12								4		5			6
Vadmalstammar	3	3		1																						
Vagnfabriker och Vagnmakare										2	2		27								1		1			5
Vitriolverk	1	1		3																						
Ångsåg	1		1	32																						
Summa	449	1,616	229	3,176	86	347		47	51		204	51	62	60	68	16	11	56	541	237	212	169	109		5,1487	

Tab. N:o 8.

ALLMÄNNA VÄGAR, GÄSTGIFVERIER OCH SKJUTSNING, 1856--1860.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Särskilda slag af vägar.	Längd i mil				Kostnaden för				Gästgifveriernas antal år 1860.	Antal hästar, utgångne till		
	af hvarje slag af motstående vägar	af indelade med skjuts- stationer försedde vägar	af fulländade och af- synade nya vägar	af omlagde och betyd- ligt för- bättrade vägar.	fulländade nya vägar		förbättrade vägar			År.	Kungs- och krono- skjuts.	Gästgif- veri-, håll- och reserv- skjuts.
					af stats- medel	af kom- munernes medel.	af stats- medel.	af kom- munernes medel.				
vid periodens slut.		under perioden.										
Allmänna landsvägar.....	71 $\frac{3857}{3000}$	66 $\frac{1}{4}$	—	1 $\frac{331}{3000}$	—	—	20,033	6,658,82	33	1856	3,249	72,364
Häradsvägar.....	63 $\frac{2}{3}$	44 $\frac{2}{3}$	—	—	—	—	—	—	11	1857	3,481	68,853
Socknevägar.....	38 $\frac{113}{3000}$	9 $\frac{1}{2}$	—	—	—	—	—	—	1	1858	3,273	35,078
I städer.....	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1859	1,553	35,199
Med införd skjutsentreprenad.....	—	—	—	—	—	—	—	—	46	1860	1,124	39,378

Tab. N:o 9.

SJÖFART OCH HANDEL, ÅR 1860.

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.
	S j ö f a r t.								H a n d e l.															
	Fartyg och båtar begagnade								Gross- Handlare.		Minut- Handlare.		H a n d l a n d e											
	till inrikes sjöfart.				till utrikes sjöfart.				Antal.	idkande både gross- och minut- handel.	enl. § 3 mom. 1 af Handels- Ordn.	qvinnor enl. § 4 Handels- Ordn.	med in- och ut- ländska varor.		med landt- mannas- varor.		med egna tillverk- ningar.							
	Antal.	Lästel.	Besätt- ning. Skeppare.	Sjöfolk.	Antal.	Lästel.	Besätt- ning. Skeppare.	Sjöfolk.					Husbönder.	Bejening.	Husbönder.	Bejening.	Husbönder.	Bejening.	Husbönder.	Bejening.	Husbönder.	Bejening.	Husbönder.	
a) Landsbygden.....	37*	623,05	19	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	40	18	4	—	2	—
b) Städerna Örebro ...	11**	341,60	11	25	—	—	—	—	—	—	84	50	—	—	—	—	9	5	—	—	—	—	—	—
Askersund.....	2	67	2	9	—	—	—	—	—	—	23	5	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Nora.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	15	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Lindesberg.....	1**	8	1	3	—	—	—	—	—	—	12	2	—	—	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—
Summa	51	1,039,65	33	69	—	—	—	—	—	—	133	72	—	—	2	1	14	5	40	18	4	—	2	—

Anmärkingar:

* Häraf äro 3 ångfartyg med 137 läster samt 18 båtar med 180 läster, som ros af vanligt arbetsfolk.

** Häraf äro i Örebro 2 ångbåtar om 68 läster och 1 ångbåt i Lindesberg om 8 läster.

Tab. No 10.

HEMMAN OCH JORDLÄGENHETER Å LANDET, TOMTER OCH JORDAR I STÄDERNA M. M. ÅR 1860.

Å l a n d s b y g d e n.								I s t ä d e r n a.											
1. Hemman och lägenheter af alla slag, efter olika natur, vid periodens slut och enligt nya jordeboks-ordningen.	2. Hemman.			3. Antal			8. Uppskattningsvärde sista året. R.dr R.mt.	1. Tomter, jord och lägenheter af alla slag, sista året i hvarje stad.	2. Tomter.		3. Jordar.					4. Uppskattningsvärde sista året. R.dr R.mt.			
	5. Mantal.		6. Brukningsdelar.	7. Jordtorp.	8. Backstugor.	9. Andra lägenheter.			10. Hemmental.	11. Summa tunnland jord.	12. Antal		13. Åker.	14. Äng.	15. Skog och beten m. m.	16. Tunnland.	17. Af hus och tomter.	18. Af jordar.	19. Summa R.dr R.mt.
	10. Oförmedladt.	11. Förmedladt.									12. bebbyggde.	13. obbyggde.							
Krono-Egendomar.																			
<i>Under allmän disposition:</i>																			
Säterier.....	4							Örebro	288	34	1,420	762½	1,662½	3,845	29½	5,007,380	269,100	5,276,480	
Hemman	12½							Askersund	150	44	457	41½	1,160½	1,659	1½	410,462	70,498	480,960	
<i>Boställen:</i>																			
Säterier.....	6							Nora.....	101	20	493	—	272½	765½	3	390,740	129,430	520,170	
Hemman	126½							Lindesberg.....	121	19	791	—	726	1,517	—	242,582	143,965	386,547	
<i>Under enskild disposition:</i>																			
Säterier	6½							Summa	660	117	3,161	804½	3,821½	7,786½	33½	6,051,164	612,993	6,664,157	
Hemman	2,993½	102½	10,944	5,876	2,176	609	15,272,250												
Skatte-Egendomar.																			
Boställen.....	7½																		
Säterier	47½																		
Hemman	1,734½																		
Frälse-Egendomar.																			
Boställen.....	2½																		
Säterier och Ladugårdar....	105½																		
Rå- och Rörshemman	9																		
Hemman	704½																		
Summa	2,993½	2,868½	10,944	5,876	2,176	609	15,272,250												

Tab. N:o 11.

LAGA SKIFTEN ÅREN 1856—1860.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.		
År.	Sökta skiftens antal.	Fastställda skiften.							Arfvoden till landtmätare och gode män för laga skiften. R.dr R.mt.		Hela beräknade utgiftsersättningen. R.dr R.mt.	
		Antal.	Skiftade mantal.		Skiftade tunland.							
			Oförmedlade.	Förmedlade.	Inrösningsjord.		Afrösningsjord.					
		Åker.	Äng.	Odlingsmark.								
1856	63	130	—	55	2,742	2,671	305	10,464	25,250	53,400		
1857	32	83	—	20	1,043	1,023	79	13,273	22,100	45,200		
1858	43	79	—	40	3,259	1,856	323	11,912	27,270	63,250		
1859	48	78	—	29	2,171	1,091	174	4,423	19,150	49,175		
1860	35	91	—	30	2,274	1,460	178	7,646	28,325	57,900		
Summa 1856—1860	221	461	—	174	11,489	8,101	1,059	47,718	122,095	268,925		

Tab. N:o 12.

SPARBANKER.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.			
Sparbankens benämning och stiftelseår.	Antal delägare.	Hela kapitaltillgången.	Öfverskott eller besparing öfver delägarnes andel.	A f d e l e g a r n e												
				insatt belopp i R.dr R.mt.					uttaget belopp i R.dr R.mt.							
				Vid periodens slut.			1856.	1857.	1858.	1859.	1860.	1856.	1857.	1858.	1859.	1860.
				R.dr	R.mt.											
Lennäs stiftad 1848	124	8,526	623	4,223	1,578	485	798	629	1,378	1,798	1,234	1,969	1,324			
Stora Mellösa » 1854	278	8,092	309	3,479	2,073	874	1,628	1,857	900	2,650	2,495	1,088	611			
Sköllersta » 1850	135	3,594	83	672	450	176	56	372	85	756	475	409	515			
Wiby sockens » 1834	230	16,646	15	1,313	924	1,204	1,059	3,983	2,978	1,464	1,312	1,855	1,703			
Kumla » 1848	263	14,078	285	4,167	1,376	1,291	2,171	1,852	1,072	2,704	1,582	1,744	2,497			
Carlskoga » 1854	319	24,019	874	9,212	4,674	3,642	4,361	4,073	1,674	2,142	2,820	2,896	4,526			
Nya Kopparbergs » 1858	236	22,526	2,162	—	—	—	8,307	10,636	—	—	—	614	918			
Ramsbergs » 1859	108	3,699	723	—	—	—	—	2,879	—	—	—	—	—			
Fellingsbro » 1854	322	37,488	3,508	10,125	6,037	3,545	6,663	6,513	771	1,660	3,329	2,918	4,202			
Örebro stads och läns » 1826	3,592	749,142	65,125	254,689	106,328	70,737	93,105	120,363	172,606	168,439	208,665	178,240	149,958			
Askersunds stads » 1840	749	85,041	5,758	14,122	9,382	7,351	8,840	15,219	3,375	9,458	9,372	7,457	9,614			
Nora » 1835	1,233	250,004	13,339	58,703	42,717	27,492	34,375	41,984	18,218	31,836	45,356	28,191	28,642			
Lindesbergs » 1859	199	10,107	385	—	—	—	2,833	8,327	—	—	—	29	1,362			
Summa	7,788	1,232,962	93,189	360,705	175,539	116,797	164,196	218,657	203,057	222,907	276,640	227,410	205,872			

Tab. N:o 13.

FATTIGVÅRD.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.		
År.	Fattigvården		Antal fattighus.	Antal fattighjon, som erhållit full försörjning.								Antal af fattigvården understödde, som ej fått full försörjning.			Fattigvårdens									
	Gemensam för hela samhället.	delad på nedanstående antal rotar eller kretsar.		Äldre personer vårdade				Barn, vårdade i och utom fattighus.		Summa.					Summa af båda könen.		Inkomster.						Samtliga utgifter i och för fattigförsörjningen.	
				i fattighus.		på annat sätt.						Afkastning af egenöndom, kollektör m. m.		Personliga fattigvårdsbidrag.			Värdet af tillskott efter hemmental.	Ersättning af statsmedel.		af annat fattigvårds-samhälle.	Summa.			
				M.	Q.	M.	Q.	M.	Q.	M.	Q.	R.dr.	R.dr.		R.dr.	R.dr.		R.dr.	R.dr.			R.dr.		
1856	26	197	59	88	247	336	562	433	442	857	1,251	2,108	1,137	2,126	3,263	32,662	9,912	92,749	287	561	136,171	135,396		
1857	26	197	59	90	248	352	579	421	452	863	1,279	2,142	1,067	2,091	3,158	29,101	11,008	98,912	593	844	140,458	139,773		
1858	26	197	58	88	247	320	568	428	428	836	1,243	2,079	1,089	2,086	3,175	31,280	12,447	88,105	270	396	132,492	128,918		
1859	26	198	57	89	260	345	612	431	408	865	1,280	2,145	1,000	2,064	3,064	34,016	14,001	80,870	478	800	130,165	126,095		
1860	25	204	57	91	245	340	621	439	388	870	1,254	2,124	1,016	2,070	3,086	35,146	14,732	83,634	419	801	134,732	133,344		

STOCKHOLM, 1862.

P. A. NORSTEDT & SÖNER,
KONGL. BOKTRYCKARE.